

TNO Kwaliteit van Leven

TNO-rapport

KvL/V&GW/2007.1026/031.12142/Vis/hap

Eindmeting VASt

Arbeid

Polarisavenue 151
Postbus 718
2130 AS Hoofddorp

www.tno.nl

T 023 554 93 93
F 023 554 93 94
info-arbeid@tno.nl

Datum	20 december 2007
Auteur(s)	Remco Visser Wendela Hoofman Reinier Könemann Alfred Brouwers
Aangeboden aan	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoeksopdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

© 2007 TNO

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Programma VASt: van nul- tot eindmeting	9
1.1 Inleiding.....	9
1.2 Doelstellingen, onderzoeksvragen en uitgangspunten	10
2. Onderzoeksopzet van de eindmeting	12
2.1 De klankbordgroep	12
2.2 Voorbereiding van de enquêtes en herziening van de vragenlijst	12
2.3 Vaststellen van de doelgroep en de steekproef	12
2.4 Uitvoering van de enquête	17
2.5 Data-analyse	19
3. Data-analyse	20
3.1 Bekendheid van het VASt-programma	20
3.2 Algemene bevindingen over stoffen	22
3.3 Indicatoren over het stoffenbeleid	26
3.4 Toekomstige ontwikkelingen.....	35
3.5 Trends binnen sectoren	36
4. Discussie over de resultaten	44
4.1 De waarde van het onderzoek	44
4.2 De bekendheid van het VASt-programma en de VASt-instrumenten	46
4.3 De ontwikkeling van de indicatoren over het stoffenbeleid.....	47
4.4 Het model Input – Throughput – Output – Outcome	52
4.5 Toekomstige ontwikkelingen.....	53
5. Conclusies	54
Bijlage(n)	
A VASt: Vragenlijst eindmeting werkgevers	
B Overzicht van de branches die onder de genoemde sectoren vallen	
C Overzicht van de steekproef	
D Tabellenboek	

Samenvatting

In het najaar van 2003 is op initiatief van het Ministerie van SZW het programma versterking Arbeidsbeleid Gevaarlijke Stoffen (VAST) van start gegaan. Belangrijke drijfveer is de versterking van het bewustzijn van de risico's van het werken met gevaarlijke stoffen. Zo'n 1,7 miljoen werknemers worden regelmatig hieraan blootgesteld, waarvan ongeveer er 17000 jaarlijks een beroepsziekte krijgen en ongeveer 1850 mensen voortijdig sterven door het werken met gevaarlijke stoffen. Het programma VAST heeft de zelfwerkzaamheid van werkgevers en werknemers gestimuleerd en ondersteund met als doel een structurele verbetering van de arbeidsomstandigheden bij het werken met stoffen. Het gaat om de uitvoering van de arboregeling in de praktijk met bijzondere aandacht voor het MKB.

In 2007 is het VAST-programma afgerond en wordt het programma geëvalueerd langs twee wegen:

1. In dit onderzoek wordt verslag gedaan van een eindmeting onder circa 2250 bedrijven. Hierbij is de vragenlijst gebruikt die ook tijdens de nulmeting in 2004 bij 1700 bedrijven gebruikt is. Met de vragenlijst is de ontwikkeling van een aantal indicatoren over het stoffenbeleid nagevraagd, waarbij het de vraag is of de ontwikkeling is beïnvloed door de activiteiten binnen het VAST-programma.
2. Naast de eindmeting wordt door bureau Bartels een 'opbrengstenanalyse' uitgevoerd. Hierin worden de resultaten van het VAST-programma met sleutelactoren besproken.

Voor de eindmeting zijn in totaal 8268 kleine en grote bedrijven uit 23 sectoren telefonisch benaderd. Bij 2244 bedrijven kon de vragenlijst daadwerkelijk worden afgenomen. De interviews zijn afgenomen met de persoon die in het bedrijf verantwoordelijk is voor arbozaken.

De bedrijven zijn in het onderzoek onderverdeeld volgens de volgende criteria:

- De mate van prioriteit die de stoffenproblematiek in de branche heeft.
- Het feit of in de branche een VAST-actieplan is uitgevoerd (VAST-actieve branche).
- Het feit of het bedrijf zelf betrokken is geweest bij VAST-activiteiten (VAST – actief bedrijf).
- Het aantal werknemers van het bedrijf.

Van de totale populatie van bedrijven kan 15% als actief binnen het programma VAST kan worden bestempeld. Daarnaast heeft 50% van de bedrijven een stoffenbeleid. De overige 35% is inactief in het systematisch beheersen van de blootstelling aan stoffen.

De vragen in de vragenlijst zijn opgebouwd rond een zestal indicatoren die kenmerkend zijn voor het stoffenbeleid binnen bedrijven. Twee van deze indicatoren zijn tevens prestatie-indicatoren voor het VAST programma. Van de zes indicatoren hebben drie zich positief ontwikkeld: het aantal bedrijven dat de beschikking heeft over een branche-RI&E over stoffen, het aantal bedrijven dat altijd een veiligheidsinformatieblad ontvangt, en het aantal bedrijven dat werkinstructies over stoffen aan hun werknemers verzorgt.

Tabel 1 De ontwikkeling van de zes indicatoren over het stoffenbeleid

		Indicatoren over het stoffenbeleid	Nulmeting 2004	Eindmeting 2007	Significante verandering
VAST- indicator	1)	Het percentage bedrijven dat een door de branche ontwikkelde stoffen RIE gebruikt	7%	15%	Ja
	2)	Het percentage bedrijven dat de blootstelling aan stoffen beoordeelt (meet en/of schat)	24%	22%	Nee
	3)	Het percentage bedrijven dat bijna nooit of nooit een VIB ontvangt van leverancier	35%	25%	Ja
	4)	Het percentage bedrijven dat de brancheorganisatie actief en behulpzaam vindt op het gebied van stoffen	55%	53%	Nee
	5)	Het percentage bedrijven dat werknemers werkvoorschriften geeft over gezond werken met stoffen	54%	59%	Ja
	6)	Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie die ter beschikking staat over stoffen en gezondheidsrisico's	76%	64%	Ja

Twee indicatoren zijn niet veranderd: het aantal bedrijven dat de bedrijfstakorganisatie behulpzaam vindt en het aantal bedrijven dat een blootstellingsbeoordeling over stoffen heeft. Eén indicator heeft zich tegenovergesteld ontwikkeld, wat verklaard kan worden door een meer kritische houding van bedrijven: waren de bedrijven bij de nulmeting nog ontevreden over de kwaliteit van de informatie over gevaarlijke stoffen, bij de eindmeting willen ze meer informatie over stoffen hebben.

Van de twee prestatie-indicatoren van het VAST-programma, heeft de eerste – de aanwezigheid van een branche-stoffen-RIE – zich positief ontwikkeld: het aantal bedrijven met een branche-stoffen-RIE is verdubbeld. Deze ontwikkeling kan gezien worden als gevolg van het programma VAST, waarbij in veel branche-actieplannen branche-stoffen-RIE's zijn ontwikkeld.

Opgemerkt moet worden dat juist de tweede prestatie-indicator – de blootstelling aan stoffen beoordeeld – niet is gestegen, aangezien deze samenhangt met een wettelijke verplichting. Op basis van deze gegevens moet gesteld worden dat het VAST-programma niet heeft geleid tot het verhogen van de naleving van deze verplichting. Het feit dat deze indicator zich niet heeft ontwikkeld, is te begrijpen: de door de branches ontwikkelde instrumenten zijn grotendeels in 2007 gereed gekomen, en kunnen pas de komende jaren worden toegepast door bedrijven. De verwachting is dan ook dat deze tweede prestatie-indicator zich in de nabije toekomst positief zal ontwikkelen.

Voor alle indicatoren zijn de ontwikkelingen voor de subgroepen geanalyseerd. De uitkomsten daarvan zijn niet zeer opvallend:

- De prioritaire branches scoren niet steeds beter of slechter dan de niet-prioritaire branches. De resultaten daarin zijn zeer wisselend. Enerzijds zal de noodzaak in een prioritaire branche groter zijn om verbeteringen door te voeren en is dus een positieve ontwikkeling zichtbaar. Anderzijds is in een niet-prioritaire branche al veel geregeld en is het makkelijker om verbeteringen door te voeren.

- Branches met een actieplan scoren niet beter dan branches zonder. Dat komt omdat in bijvoorbeeld de chemie en de bouw al veel activiteiten over arbo en milieu plaatsvinden. Deze branches wegen zwaar mee in de gehele populatie.
- Kleine bedrijven scoren doorgaans slechter dan grote bedrijven in absolute zin, maar de positieve ontwikkelingen zijn bij kleine bedrijven doorgaans groter. Dat is te verklaren uit het grotere verbeteringspotentieel dat kleine bedrijven hadden.

Tabel 2 Trends in de tijd bij een aantal belangrijke -indicatoren¹

	Niet-actief bedrijf			Bedrijf met stoffen beleid			VAST actief bedrijf 2007	Streven
	2004	2007		2004	2007			
Het percentage bedrijven dat een door de branche ontwikkelde stoffen RIE gebruikt	0,2%	2%	▲	14%	17%	=	37%	▲
Het percentage bedrijven dat de blootstelling aan stoffen beoordeelt (meet en/of schat)	10%	7%	=	36%	30%	▼	29%	▲
Het percentage bedrijven dat bijna nooit of nooit een VIB ontvangt van leverancier (indien van toepassing)	49%	43%	▼	27%	32%	=	24%	▼
Het percentage bedrijven dat de brancheorganisatie actief en behulpzaam vindt op het gebied van stoffen (indien aangesloten bij branche organisatie)	64%	50%	▼	63%	70%	▲	74%	▲
Het percentage bedrijven dat werknemers werkvoorschriften geeft over gezond werken met stoffen	30%	32%	=	75%	71%	=	80%	▲
Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie die ter beschikking staat over stoffen en gezondheidsrisico's	55%	78%	▲	78%	67%	▼	78%	▲
% bedrijven dat aangeeft dat er veiliger wordt gewerkt met stoffen sinds de afgelopen 3 jaar.	-	32%	-	-	67%	-	70%	-

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05), = geen significant verschil

Bedrijven die actief zijn geweest in het programma VAST, ofwel een of meer van de VAST-instrumenten hebben gebruikt, scoren in absolute zin hoger dan het gemiddelde van alle bedrijven die met stoffen werken in Nederland. Wanneer deze groep VAST-actieve bedrijven enkel vergeleken wordt met de bedrijven met een stoffenbeleid zijn de

¹ De percentages en significanties in deze tabel lijken op het eerste gezicht niet te stroken met de getallen en significanties uit tabel 1. Hiervoor zijn twee redenen te geven: (1) er wordt hier gekeken naar subgroepen. Doordat deze groepen kleiner zijn dan de totale groep is het moeilijker om een verschil als significant aan te merken. Hierdoor kan het zijn dat de veranderingen in de totale groep significant zijn, maar in de subgroepen niet. (2) Er zijn duidelijke veranderingen in de relatieve groeps groottes van de subgroepen tussen 2004 en 2007. Zo is de groep bedrijven met een stoffenbeleid in 2007 relatief groot, terwijl in 2004 juist de groep 'niet actief' relatief groot is. Hierdoor worden de resultaten van de hele groep in 2007 sterk in de richting van de bedrijven met een stoffenbeleid getrokken, terwijl de resultaten van 2004 sterk in de richting van de groep inactieve bedrijven wordt getrokken.

verschillen minder spectaculair. De VASSt-actieve bedrijven hebben dan vooral vaker de beschikking over een branche-stoffen-RIE.

Uit het onderzoek blijkt dat een groter aantal bedrijven bronmaatregelen neemt dan tijdens de nulmeting. Zo'n 56% (2004: 47%) heeft specifieke aandacht bij de inkoop, 61% vervangt gevaarlijke stoffen door minder gevaarlijke. Ook wordt er vaker door leidinggevendenden toezicht gehouden bij het werken met stoffen en worden meer afzuiginstallaties gebruikt. Dit gaat ten koste van het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (een daling van 93% in 2004 naar 86% in 2007), wat kan betekenen dat bedrijven maatregelen zijn gaan kiezen die hoger in de arbeidshygiënische strategie thuishoren.

In het onderzoek is een vraag gesteld naar de ontwikkeling van het risicobewustzijn. In bedrijven met een stoffenbeleid of VASSt-actieve bedrijven stelt zo'n 68% dat sinds de afgelopen drie jaar in het bedrijf veiliger wordt gewerkt, vooral omdat persoonlijke beschermingsmiddelen beter worden gebruikt en werknemers zich beter aan de werkinstructies houden.

Het leggen van een eenduidige relatie tussen het VASSt-programma en de positieve trends in de ontwikkeling van het stoffenbeleid bij bedrijven is lastig. Bij zowel VASSt-actieve bedrijven als niet-VASSt-actieve bedrijven, bij zowel VASSt-actieve branches als niet-VASSt-actieve branches zijn er positieve ontwikkelingen. Bij bedrijven die wel een beleid hebben over stoffen, maar niets met VASSt of VASSt-instrumenten hebben gedaan, zijn de positieve trends ook te zien, en vaak in nog sterkere mate dan bij de VASSt-actieve bedrijven. Dit laatste kan verklaard worden uit de wet van de verminderende meeropbrengst: in de VASSt-actieve bedrijven was al tijdens de nulmeting veel aan stoffenbeleid gedaan.

1. Programma VASSt: van nul- tot eindmeting

1.1 Inleiding

Het programma Versterking Arbobeleid Stoffen (VASSt) is op 27 oktober 2003 van start gegaan tijdens de Europese Week voor Veiligheid en Gezondheid op het Werk 2003: 'Gevaarlijke stoffen, voorzichtig behandelen'. De aanleiding voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor het programma VASSt is dat ondernemers, vooral in het Midden en Klein Bedrijf (MKB), zich te weinig bewust zijn van de risico's van het werken met gevaarlijke stoffen. Dit heeft tot gevolg dat werknemers blootgesteld worden aan te hoge concentraties van deze stoffen en effecten ervan op de gezondheid van werknemers zichtbaar zijn. Zo'n 1,7 miljoen werknemers worden regelmatig hieraan blootgesteld, waarvan ongeveer er 17000 jaarlijks een beroepsziekte krijgen en ongeveer 1850 mensen voortijdig streven door het werken met gevaarlijke stoffen. Het programma VASSt heeft de zelfwerkzaamheid van werkgevers en werknemers gestimuleerd en ondersteund met als doel een structurele verbetering van de arbeidsomstandigheden bij het werken met stoffen. Het gaat om de uitvoering van de arboregeling in de praktijk met bijzondere aandacht voor het MKB.

In het VASSt-programma staan de volgende uitgangspunten centraal:

- Verantwoordelijkheid daar leggen waar die hoort: bij het bedrijfsleven.
- De overheid stimuleert en faciliteert.
- Integrale benadering van arbeid, milieu en consument.
- Gerichte bronmaatregelen en zoveel mogelijk beperking van het gebruik van de meest risicovolle stoffen (carcinogenen, mutagenen, allergenen en (repro)toxische stoffen).
- Maatregelen op basis van het voorzorgprincipe.
- Versterking van ketenverantwoordelijkheid.
- Kwaliteitsverbetering van het stoffenbeleid in de onderneming.

Het Ministerie van SZW heeft in de periode 2003 – 2007 circa 10 miljoen euro in het programma VASSt geïnvesteerd.

Uiteindelijk hebben 24 ketens en branches een VASSt-actieplan opgesteld en uitgevoerd, 4 actieplannen zijn al voltooid. De betrokken sectoren tellen meer dan 150.000 bedrijven met gezamenlijk meer dan 1 miljoen werknemers, waarvan meer dan 600.000 worden blootgesteld aan stoffen. In totaal nemen 64 organisaties deel aan de uitvoering van een VASSt-actieplan en werken ze actief samen om de arbeidsomstandigheden met betrekking tot het werken met stoffen structureel te verbeteren.

Om te bezien of het programma VASSt daadwerkelijk heeft bijgedragen aan de versterking van het stoffenbeleid in bedrijven, is in 2004 een nulmeting gedaan door Research voor Beleid². Nu, bij de afronding van het programma VASSt, is TNO gevraagd om de eindmeting te verrichten. Het ministerie van SZW heeft de keuze gemaakt om alleen de werkgeversenquête in de eindmeting op te nemen.

² Marieke Vonk en Mirjam Engelen, Research voor Beleid, Programma VASSt in bedrijf, Nulmeting, mei 2005

Dit rapport geeft de resultaten weer van de eindmeting die is uitgevoerd onder werkgevers. Er zal tevens een vergelijking gemaakt worden met de resultaten van de nulmetingen.

1.2 Doelstellingen, onderzoeksvragen en uitgangspunten

Doelstelling van de eindmeting is het vaststellen van de eindsituatie van bedrijven in branches die te maken hebben met stoffenproblematiek.

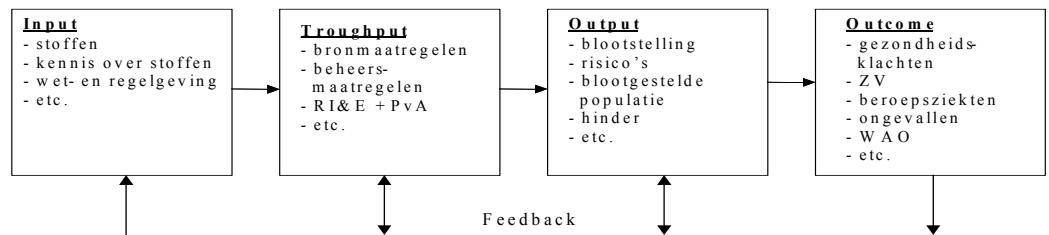
De centrale **onderzoeksvragen** in dit onderzoek zijn:

- Wat is de eindwaarde van de prestatiegegevens van het programma VAS_t, zoals (voor een deel) gemeten in de nulmeting onder werkgevers en wat is de ontwikkeling ten opzichte van de nulmeting? Er wordt onderscheid gemaakt tussen:
 - hoog-prioritaire, actieve branches;
 - hoog-prioritaire, niet-actieve branches;
 - niet-hoogprioritaire, actieve branches.
- Is er een verschil tussen VAS_t-actieve en niet-VAS_t-actieve branches en is het aannemelijk dat dit door het programma VAS_t komt?

Uitgangspunten

De prestatie-indicatoren

De vragen in de vragenlijst zijn opgesteld aan de hand van een reeks prestatie-indicatoren.

Figuur 1. Model 'Input, Throughput, Output, Outcome' voor de bepaling van de prestaties van het VAS_t programma

Het model impliceert een verband van de prestatie-indicatoren. Uitgangspunt van het VAS_t-programma is een invloed op de (gerelateerde) prestatie-indicatoren. Nu haken de activiteiten van het VAS_t-programma vooral aan bij Input en Throughput. Een instrument als de Stoffenmanager leidt in eerste instantie tot meer kennis over de stoffenproblematiek en helpt de bedrijven bij het uitvoeren van de RI&E - zo kunnen we verwachten. Het effect hiervan - minder blootstelling en minder gezondheidsklachten - zijn gevolgen, die mogelijk wel maar wellicht ook nog niet zijn te meten.

Omdat niet alle indicatoren eenvoudig met een vragenlijstonderzoek zijn te meten, en omdat uit de nulmeting bleek dat niet alle indicatoren even informatief waren, is er bij de eindmeting voor gekozen om de vragen te ordenen rond een zestal indicatoren.

De indicatoren zijn:

Tabel 3 Indicatoren van stoffenbeleid in bedrijven en van het programma VASt

		Indicator over het stoffenbeleid	Nulmeting 2004
VASt- indicator	1)	Het percentage bedrijven dat een door de branche ontwikkelde stoffen RIE gebruikt	7%
	2)	Het percentage bedrijven dat de blootstelling aan stoffen beoordeelt (meet en/of schat)	24%
	3)	Het percentage bedrijven dat bijna nooit of nooit een VIB ontvangt van leverancier	35%
	4)	Het percentage bedrijven dat de brancheorganisatie actief en behulpzaam vindt op het gebied van stoffen	55%
	5)	Het percentage bedrijven dat werknemers werkvoorschriften geeft over gezond werken met stoffen	54%
	6)	Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie die ter beschikking staat over stoffen en gezondheidsrisico's	76%

De eerste twee prestatie-indicatoren “gebruik van door branche ontwikkelde stoffen RIE instrument” en “blootstelling beoordeeld”³ zijn tot prestatie-indicatoren voor het VASt programma aangewezen.

De uitkomsten van de vragenlijst worden in het perspectief van dit model beschreven. In relatie met dit model worden de resultaten geduid en eerste conclusies over het effect van het VASt-programma getrokken.

Opbrengsten-analyse

Naast dit onderzoek waarbij de resultaten bij de bedrijven worden onderzocht heeft het ministerie van SZW aan bureau Bartels gevraagd een 'opbrengstenanalyse' van het programma VASt uit te voeren door gesprekken te houden met sleutelactoren bij de verschillende VASt-actieplannen en VASt-projecten.

De conclusies uit dit eindmetingonderzoek zijn daarom niet de eindconclusies over de prestaties van het VASt-programma.

³ Rapportage VASt programma 2004/2005, Ministerie van SZW, 2005

2. Onderzoeksopzet van de eindmeting

Hieronder zijn de activiteiten beschreven die in het kader van deze VASt-eindmeting zijn uitgevoerd in de periode van juni – november 2007.

- De voorbereiding van de enquêtes.
- De dataverzameling en -verwerking van de werkgeversenquêtes.
- De data-analyse.
- De inhoudelijke analyse.

In de paragrafen hieronder lichten we deze activiteiten nader toe.

2.1 De klankbordgroep

Voor dit onderzoeksproject is een klankbordgroep samengesteld bestaande uit een vertegenwoordiger van VNO-NCW (de heer Koning) en het MKB (de heer Van Mierlo) en vertegenwoordigers van het ministerie van SZW (mevrouw Van den Aker en de heer Géron). De klankbordgroep is betrokken bij de opstelling van de vragenlijst en bij de bespreking van de rapportage van het onderzoek.

2.2 Voorbereiding van de enquêtes en herziening van de vragenlijst

Herziening van de vragenlijst

In samenspraak met het ministerie is op basis van de vragenlijst van de nulmeting een vragenlijst voor de eindmeting gemaakt. Daarbij zijn vragen verwijderd en toegevoegd.

- Een deel van de vragen uit de nulmeting is afgefallen omdat ze geen onderscheidend vermogen hadden, geen directe relevantie hadden met betrekking tot VASt, een overlap hadden met andere vragen of overbodig bleken te zijn.
- Er zijn twee vragen toegevoegd die indirect naar het risicobewustzijn vragen.
- Er zijn een aantal nieuwe vragen toegevoegd naar specifieke elementen van het VASt-programma zoals de VASt-instrumenten Stoffenmanager, PIMEX en de VASt-website.
- Er zijn een beperkt aantal vragen toegevoegd naar toekomstige ontwikkelingen zoals de Arbocatalogus en REACH.

De herziene vragenlijst is in twee besprekingen aan de klankbordgroep voorgelegd. Op maandag 2 juli 2007 vond het overleg plaats met VNO-NCW en het MKB en op dinsdag 3 juli 2007 volgde het overleg met het ministerie van SZW. Na vaststelling van de vragenlijst voor de eindmeting door het ministerie van SZW is de definitieve versie klaargemaakt voor het uitvoeren van de enquêtes onder de bedrijven door TNS-NIPO.

2.3 Vaststellen van de doelgroep en de steekproef

In overleg met het ministerie van SZW is de doelgroep naar branche en bedrijfsgrootteklasse vastgesteld. De steekproef is zo veel mogelijk gelijk gehouden aan de steekproef van de nulmeting. Wel hebben een aantal kleine verschuivingen plaatsgevonden waarbij een iets groter accent is gelegd op een aantal prioritaire branches, met als doel om de kans op statistisch significante uitspraken over de prioritaire sectoren te vergroten.

Prioritaire branches

In het rapport *Chemie in branches en ketens*⁴, een voorstudie voor het programma VAS_t, is een onderverdeling gemaakt van branches waarbij de stoffenproblematiek een hoge prioriteit heeft, op grond van de aard van de gevaarlijke stoffen waarmee wordt gewerkt en de omvang van de blootgestelde populatie.

In dit rapport worden een vijftal (grote) branches (sectoren) als hoog prioritair beoordeeld:

- Metaalproductenindustrie: 17.000 bedrijven en circa 450.000 werknemers.
- Bouwnijverheid: 58.000 bedrijven en circa 440.000 werknemers.
- Horeca en catering: 45.000 bedrijven en circa 300.000 werknemers.
- Schoonmaak en bedrijfsverzorging: 8.200 bedrijven en circa 200.000 bedrijven.
- Academische en algemene ziekenhuizen: 100 instellingen en circa 211.000 werknemers.

Van deze branches is in de nulmeting de horeca buiten de scope van het onderzoek gehouden. In overige vier grote prioritaire branches is er gezorgd voor een representatieve steekproef, die leidt tot 387 geslaagde telefoongesprekken. Dit is per branche(groep) de drempel in het aantal respondenten om significante verschillen waar te nemen tussen de nulmeting en de eindmeting, dan wel tussen de zes branchegroepen onderling⁵. In de groep academische en algemene ziekenhuizen zijn er 100 instellingen beschikbaar, daarom volstaan we daar met maximaal 30 gesprekken. Dit heeft als gevolg dat er minder snel significante verschillen gevonden zullen worden met deze groep.

In tabel 4 is aangegeven van alle branches of deze in het voornoemde rapport als hoog prioritair of niet zijn aangeduid.

2.3.1. VAS_t-actieve branches

Om het effect van het VAS_t-programma te achterhalen is het noodzaak om VAS_t-actieve en niet-VAS_t-actieve branches te onderscheiden. Voor een groot aantal branches is dit eenvoudig. Bij de operationalisatie van het begrip VAS_t-actief deden zich een aantal vraagstukken voor:

- Sommige branches hebben niet 'in zijn geheel' meegedaan. Voorbeelden zijn de bouw (vooral de stukadoors en de tegelzetters), de verf (vooral de handelaren). We hebben niet de gehele bouw als VAS_t-actief bestempeld, maar alleen de afbouw.
- Sommige bedrijven zullen wel aan VAS_t hebben meegedaan, maar niet via de branche (bedrijven hebben de algemene Stoffenmanager gebruikt, of hebben meegedaan via een bedrijfsterrein-project). Om dit op te lossen hebben we naast het begrip VAS_t-actieve branche ook het begrip VAS_t-actief bedrijf geïntroduceerd.
- Sommige branches hebben maar deels meegedaan aan VAS_t (de VNCI was betrokken in het metaalbewerkingsvloeistoffen-project, wat een meerwaarde heeft voor metaalbedrijven en niet onmiddellijk voor de gehele chemie). Een branche als de VNCI is bestempeld als niet-VAS_t-actief.

⁴ Mat Jongen, Hans Marquart, Sonja Nossent, Remco Visser, TNO Arbeid, *Prioritering van branches en ketens voor de versterking van arbobeleid rond chemische stoffen*, september 2003

⁵ Conform H.A. Kahn, C.T. Sempos, *Statistical methods in epidemiology*, Oxford University Press, New York, 1989. Uitgaande van minimal 10% verschil bij een range van 50-90% als nulwaarden op de prestatie indicatoren.

- Sommige branches hebben in het kader van een arboconvenant veel gedaan aan stoffenbeleid, maar niet in VASSt. Deze branches hebben we niet als VASSt-actief benoemd.
- Sommige branche-organisaties hebben een beperkte dekking in de branche. Ondanks dit gegeven hebben we de gehele branche als VASSt-actief bestempeld.

In tabel 4 is de lijst met de branches uit de steekproef benoemd, met daarbij de naam van het VASSt-actieplan waarop geconstateerd is dat de branche VASSt-actief is geweest.

De volgende VASSt-actieplannen zijn niet toebedeeld aan een branche in de steekproef, omdat deze branches ook tijdens de nulmeting niet zijn bevroegd, en mede omdat deze actieplannen moeilijk tot een goed afgebakende branche zijn toe te delen.

- Asbest;
- Defensie;
- Industriële reiniging (ORSIMA);
- Natuursteenbranche;
- Werknemersactie: Bouw/Industrie;
- Wonenbranche;
- Nederlands Instituut voor Lasertechniek (NIL).

Tabel 4 VASSt-actieve/niet VASSt-actieve, hoog prioritair/niet hoog prioriteit.

sbi nr	Branche	VASSt Actief	Hoog Prioritair	welk VASSt programma
1	Landbouw	v		Productschappen Akkerbouw, Tuinbouw en Vee, Vlees en Eieren, Glastuinbouw
15	Vervaardiging voedingsmiddelen en dranken			
17	Vervaardiging textiel	v		Textiel- en tapijtindustrie (VTN en VNTF)
20	Houtindustrie en vervaardiging van houtenartikelen		v	
21	Vervaardiging papier			
22	Uitgeverijen en drukkerijen		v	
24	Vervaardiging chemische producten		v	
25	Vervaardiging producten rubber en kunststof	v	v	Rubber- en kunststofindustrie (NRK)
26	Vervaardiging glas aardewerk cement ea		v	
28	Vervaardiging metalenproducten	v	vv ⁶	Metaalbewerkingsvloeistoffen - samenwerking in de keten, Metalektro, Oppervlakte behandelende industrie (VOM)
34	Vervaardiging auto's ea		v	
35	Vervaardiging transportmiddelen	v	v	Scheeps- en jachtbouw - samenwerking in de keten
36	Vervaardiging meubels	v	v	
45	Bouwnijverheid, afwerking	v	vv	Stukadoorsbranche (NOA), Tegelzetterbranche (BOVATIN)
45	Bouwnijverheid overig		v	
51	Groothandel, chemische producten	v		Verfbranche (VVVH) - samenwerking in keten, Handelaren in chemische producten (VHCP)
52	Vervaardiging medische apparatuur	v		Tandheelkundige branche
74	Overige zakelijke dienstverlening, reiniging van gebouwen etc.	v	vv	Schoonmaakbranche (RAS)
85	Gezondheids- en welzijnszorg	v	vv	Academische ziekenhuizen, Algemene ziekenhuizen, Thuiszorg
92	Cultuur, sport en recreatie: kunstenaars	v		Kunstenaarsbranche
93	Overige dienstverlening, kappers	v	v	Kappersbranche (Vakraad kappers en NCV)
158	Vervaardiging overige voedingsmiddelen			
5231 52431	Detailhandel en reparatie	v		Apotheekbranche (SBA), Schoenherstelsector (NSV en NVOS)

⁶ Van de hoog prioritaire branches zijn er vier die door hun grootte als zeer belangrijk worden beschouwd. Deze hebben de aanduiding vv gekregen in de tabel.

2.3.2. VAS_t-actieve bedrijven

Het feit dat een brancheorganisatie actief is met een VAS_t-actieplan, betekent niet vanzelfsprekend dat alle bedrijven in de branche VAS_t-actief zijn. Om nauwkeuriger de mogelijke effecten van het VAS_t-programma te kunnen bepalen, hebben we een constructie gemaakt van een aantal vragen die gezamenlijk bepalen of een bedrijf VAS_t-actief is.

Een bedrijf is als VAS_t-actief aan gemerkt als op één van de volgende vragen een positief antwoord werd gegeven:

- Bekend met Stoffenmanager;
- RI&E opgesteld met Stoffenmanager;
- Deelgenomen aan een VAS_t-activiteit;
- Bekend met PIMEX;
- Bekend met VAS_t.

Van de gehele populatie bleek 15% volgens deze definitie VAS_t-actief te zijn.

Van de bedrijven die VAS_t-actief zijn, is te verwachten dat zij actiever zijn op het terrein van voorlichting, informatieverzameling, betrokkenheid bij een brancheorganisatie. Om deze groep te vergelijken met de rest van de populatie, waarin ook zeer inactieve bedrijven aanwezig zijn, is niet reëel. Daarom hebben we de niet-VAS_t-actieve bedrijven in twee groepen verdeeld:

- Bedrijven met een stoffenbeleid (maar niet VAS_t-actief).
- Bedrijven zonder stoffenbeleid en ook niet VAS_t-actief.

Met deze driedeling van de ondervraagde bedrijven kan op een juiste wijze het verschil tussen een autonome ontwikkeling (bij de bedrijven die niet VAS_t-actief waren maar wel een stoffenbeleid hebben) en een ontwikkeling als gevolg van het VAS_t-programma worden vergeleken.

Tabel 5 Onderverdeling van de VAS_t-actieve en niet VAS_t-actieve bedrijven

	Nulmeting 2004 (%)	Eindmeting 2007 (%)
VAS _t -actief	7 ⁷	15
Bedrijven met een stoffenbeleid (maar niet VAS _t -actief)	40	50
Bedrijven zonder stoffenbeleid en ook niet VAS _t -actief	53	35

2.3.3. Bedrijfsgrootteklasse

Bij bedrijvenonderzoek blijkt dat de uitkomsten sterk kunnen verschillen tussen verschillende branches of bedrijfsgrootteklassen. Er is daarom gebruik gemaakt van een disproportioneel gestratificeerde steekproef. Dit is gedaan om bij kleine belangrijke groepen (bijvoorbeeld bedrijven met veel werknemers) even goede resultaten te krijgen als bij grote minder belangrijke groepen. De resultaten geven na herweging naar populatieverhouding een representatief beeld van de gehele onderzochte populatie. Er

⁷ Dit getal is een onderschatting, omdat van de vragen die bepalend zijn voor de indeling VAS_t-actief, alleen de vraag naar de bekendheid van het VAS_t-programma is gesteld bij de nulmeting. De andere vragen waren toen nog niet relevant omdat bijvoorbeeld de Stoffenmanager of PIMEX nog niet breder bekend waren tijdens de nulmeting.

kunnen op deze manier dan ook uitspraken worden gedaan per grootteklasse en branche(groep).

2.3.4. *Wegen naar de populatie*

Aangezien er gebruik is gemaakt van een gestratificeerde steekproef is het nodig dat de resultaten worden gewogen. In dit onderzoek werken wij met bedrijfsvestigingen die economisch actief zijn (dus met omzet en werknemers).

2.4 Uitvoering van de enquête

Het onderzoek onder de bedrijven heeft plaatsgevonden met telefonische ondervraging. Dit maakt een specifieke steekproefbesturing mogelijk zodat bepaalde aantallen per bedrijfsgrootteklasse en branche(groep) kunnen worden ondervraagd. Hierbij maken we gebruik van het computergestuurde interviewsysteem van TNS NIPO.

Gebruik is gemaakt van CATI (computer assisted telephonic interviewing) Switch mode. Respondenten worden hiervoor in eerste instantie telefonisch benaderd via CATI. Als de respondent op dat moment geen tijd had voor deelname aan het onderzoek, kon er gekozen worden om een nieuwe afspraak te maken om de vragenlijst telefonisch af te nemen of de respondenten vulden de vragenlijst in via CAWI (computer assisted web interviewing). De respondenten konden ook halverwege het telefonische interview stoppen, waarna hij of zij de overgebleven vragen via e-mail op een later tijdstip invulden. Uiteindelijk hebben 847 respondenten het interview telefonisch (CATI) voltooid en 1398 respondenten hebben het interview op internet (CAWI) voltooid.

Het telefonische interview in de eindmeting duurde bijna 14 minuten.

Respondenten

TNS NIPO heeft uitsluitend interviews afgenomen met degene die verantwoordelijk is voor arbozaken en/of chemische stoffen, zodat de juiste persoon geïnterviewd werd.

Tabel 6 Functie respondenten.

	Nulmeting 2004 (%)	Eindmeting 2007 (%)
Directeur	32	35
Anders	26	24
Bedrijfs/Productieleider	14	12
Zelfstandige	12	11
Arbo/Kwaliteitsmanager	9	8
Arbo/Milieucoördinator	5	8
Hoofd P&O	2	2

Steekproefgrootte

Voor het telefonisch onderzoek zijn 2.245 geslaagde telefonische gesprekken onder bedrijfsvestigingen en instellingen afgenomen, afkomstig uit de prioritaire branches en actieve branches. In het totaal zijn er 8268 respondenten gebeld. Voor de keuze van de branches en de wijze van steekproef nemen is zoveel mogelijk aangesloten bij de keuzes die voor de nulmeting zijn gemaakt. De netto respons tijdens de eindmeting was 27%, tijdens de nulmeting was deze 38% (2250 interviews op 5930 pogingen). Volgens TNS-NIPO is 27% een goede respons voor dit type onderzoek.

Tabel 7 Response telefonische enquête.

	Eindmeting 2007 (%)
Interview afgerond	27
Weigering deelname	72
Interview niet afgerond	1
Totaal	100

Tabel 8 Verdeling van het aantal pogingen tot interview.

Branche	Absoluut	Eindmeting 2007 (%)
Overige zakelijke dienstverlening(reiniging van gebouwen)	1622	20
Vervaardiging metaalproducten	1231	15
Bouwnijverheid overig	869	11
Bouwnijverheid afwerking	586	7
Detailhandel	383	5
Zorg en welzijn	309	4
Vervaardiging textiel	293	4
Cultuur, sport en recreatie (kunstenaars)	290	4
Vervaardiging producten rubber/kunststof	241	3
Groothandel	228	3
Landbouw	225	3
Overige dienstverlening (kappers)	219	3
Vervaardiging transportmiddelen	216	3
Vervaardiging medische apparatuur	215	3
Vervaardiging overige vervoersmiddelen	184	2
Houtindustrie	184	2
Uitgeverijen en drukkerijen	164	2
Vervaardiging meubels	163	2
Vervaardiging papier e.a.	155	2
Vervaardiging glas/aardewerk/cement e.a.	130	2
Vervaardiging voedingsmiddelen	128	2
Vervaardiging auto's e.a.	120	1
Vervaardiging chemische producten	113	1
Totaal aantal ondervraagden	8268	100

Non-respons

In de eerste week van het onderzoek bleek dat de respons enigszins tegenviel. Er is toen in de instructie voor de interviewer een stuk tekst toegevoegd om de ondervraagden makkelijker te overtuigen. De tekst luidde “het ministerie van SZW heeft uw branche uitgekozen voor dit onderzoek, het is daarom heel belangrijk dat u meedoet”.

Tabel 9 Redenen om niet deel te nemen aan dit onderzoek

	Eindmeting 2007 (%)
Principieel	40
Respondent buiten doelgroep	26
Te druk	15
Ziek/Afwezig	12
Anders	3
Al ondervraagd	2
Wel mondeling/schriftelijk	1
Geen toestemming	1
Totaal	100

2.5 Data-analyse

Cijfermatige analyse

TNS NIPO heeft de gelabelde SPSS-bestanden met alle antwoorden op de werkgeversvragenlijsten aan TNO geleverd. TNO heeft de gegevens geanalyseerd met behulp van beschrijvende statistiek.

Variabelen die in de nulmeting zijn gemeten en verschil tussen nul- en eindmeting:

- voor de hele groep;
- uitgesplitst naar:
 - (1) hoog/niet hoog prioritair: Deze onderverdeling is in het rapport *Chemie in branches en ketens*⁸ gemaakt op grond van de aard van de gevaarlijke stoffen waarmee wordt gewerkt en de omvang van de blootgestelde populatie
 - (2) actief niet-actief (sectoren): Voor de sectoren is dit bepaald op basis van de aanwezigheid van een VASSt-actieplan.
 - (3) verschillende bedrijfsgroottes: 1-9 personen, 10-49 personen en 50+ personen
 - (4) verschillende sectoren;
 - (5) een onderscheid tussen actieve en niet-actieve bedrijven. Dit laatste maakt het beter mogelijk om aan te geven of veranderingen door VASSt komen. Voor bedrijven is een constructie gemaakt van een aantal vragen, dat gezamenlijk bepaalt of het bedrijf VASSt-actief is.

Voor alle variabelen die alleen in de eindmeting zijn gemeten is dezelfde onderverdeling gemaakt als voor de andere variabelen.

⁸ Mat Jongen, Hans Marquart, Sonja Nossent, Remco Visser, TNO Arbeid, *Prioritering van branches en ketens voor de versterking van arbobeleid rond chemische stoffen*, september 2003

3. Data-analyse

In dit hoofdstuk is van alle onderzochte onderwerpen een analyse beschreven. Naast de vergelijking tussen de nulmeting en de eindmeting, worden ook voor de verschillende branches en bedrijven de opvallende verschillen gegeven.

3.1 Bekendheid van het VASSt-programma

3.1.1. Bekendheid VASSt

Het percentage bedrijven dat aangeeft bekend te zijn met het VASSt-programma is niet significant veranderd (7% in 2004 en 6% in 2007). Dit lijkt echter een onderschatting te zijn van het werkelijke percentage bedrijven dat bekend is met VASSt. Het percentage VASSt-actieve bedrijven (dat wil zeggen, bekend met VASSt, de Stoffenmanager, of PIMEX, of deelgenomen aan een VASSt-activiteit) ligt namelijk op 15%.

Bedrijven die aangeven bekend te zijn met VASSt kennen dit voornamelijk via de branche organisatie (58%), gevolgd door de leveranciers en klanten en overige bedrijven.

Tabel 10 Wijze waarop bedrijven bekend zijn geraakt met VASSt

	% ja (N=136)
via uw brancheorganisatie	58
via leveranciers of klanten	16
via bedrijven/organisaties op uw bedrijventerrein	9
Op een andere manier	29
weet niet	2

Ongeveer 7% van de bedrijven die bekend zijn met VASSt heeft deelgenomen aan één of meerdere VASSt-activiteiten. Het gaat daarbij vooral om deelname aan een VASSt actieplan. Van de bedrijven die bekend zijn met VASSt heeft 22% de VASSt-website bezocht (Tabel 11).

Tabel 11 Deelname aan VASSt-activiteiten

	% ja (N=136)
Heeft uw bedrijf deelgenomen aan activiteiten in het kader van VASSt?	7%
• Indien ja: deelname aan VASSt-activiteit: VASSt-actieplan	78,1%
• Indien ja: deelname aan VASSt-activiteit: VASSt-workshop	47,5%
• Indien ja: deelname aan VASSt-activiteit: anders	15,8%
Heeft u ooit de VASSt-website bezocht? Zo ja, hoe vaak?	
• Ja, eenmalig	10,9%
• Ja, meerdere malen	10,9%

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Van de VASSt-actieve bedrijven kent 40% VASSt als zij hier naar gevraagd worden. De overige 60% kent VASSt niet van naam, maar bijvoorbeeld wel de Stoffenmanager, of PIMEX.

Actieve/niet-actieve sectoren

In de actieve sectoren kent 1 op de 20 bedrijven VASSt van naam, bij de inactieve bedrijven is dat 1 op de 10. Er is geen verschil in de wijze waarop zij VASSt kennen.

Prioritaire sectoren

Bij de prioritaire sectoren is de bekendheid van VASSt gedaald van 9% in 2004 naar 5% in 2007. Bij de niet-prioritaire sectoren wordt het omgekeerde gevonden. De bekendheid van VASSt is in gestegen van 3% in 2004 naar 8% in 2007. De bekendheid van VASSt is daarmee in de prioritaire sectoren significant lager dan in de niet-prioritaire sectoren. Bedrijven uit de niet-prioritaire sectoren zijn vaak via de brancheorganisatie bekend geraakt met VASSt (76%), terwijl dit bij de prioritaire sectoren maar bij 38% van de bedrijven het geval was. Bedrijven uit de prioritaire sectoren zijn weer wat vaker bekend met VASSt via bedrijven/organisaties op hun bedrijventerrein.

Bedrijfsgrootte

Bij de middelgrote (10 tot 49 werknemers) bedrijven is de bekendheid van VASSt gedaald van 16% naar 6%. Bij de overige bedrijfsgroottes heeft er tussen 2004 en 2007 geen verandering plaatsgevonden. In 2007 was VASSt het beste bekend bij de grote bedrijven, terwijl dat in 2004 nog bij de bedrijven met 10 tot 49 werknemers was. Er zijn geen verschillen in de manier waarop bedrijven bekend zijn geraakt met VASSt, hoewel er bij bedrijven met 10 tot 49 werknemers vaker onbekend is hoe zij VASSt kennen.

3.1.2. Bekendheid Stoffenmanager

De Stoffenmanager is bekend bij 16% van de bedrijven. Ongeveer 1 op de 3 bedrijven die de Stoffenmanager kent (32%), gebruikt deze ook. De Stoffenmanager wordt voornamelijk gebruikt voor de RI&E (24,4% voor RI&E en 7,4% voor iets anders). Als er met behulp van de Stoffenmanager een RI&E wordt gemaakt gebeurt dit meestal voor het hele bedrijf.

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Er kan geen onderscheid naar actieve en niet-actieve bedrijven worden gemaakt aangezien de niet-actieve bedrijven de Stoffenmanager per definitie niet kennen.

Actieve/niet-actieve sectoren

In de niet-actieve sectoren kent 21% van de bedrijven de Stoffenmanager. In de actieve sectoren is dat bij 14% van de bedrijven het geval. In de niet-actieve sectoren is het gebruik van de Stoffenmanager 30%, terwijl dit in de actieve sectoren 33% is. In de niet-actieve sectoren wordt de Stoffenmanager in 19% van de bedrijven voor de RI&E gebruikt, en in 11% van de bedrijven voor iets anders. Bij de actieve bedrijven is dit respectievelijk 29 en 5%.

Prioritaire sectoren

Er is geen verschil tussen prioritaire en niet-prioritaire sectoren in de bekendheid met de Stoffenmanager. Wel is er een verschil in het gebruik hiervan. Binnen de prioritaire sectoren gebruikt 26% van de bedrijven de Stoffenmanager (20% voor de RI&E en 6% voor iets anders), terwijl dit in de niet-prioritaire sectoren 40% is (31% voor de RI&E en 10% voor iets anders).

Bedrijfsgrootte

De bekendheid met de Stoffenmanager neemt toe van 15% in de bedrijven met 1 tot 9 werknemers tot 34% in de bedrijven met meer dan 50 werknemers. Er is geen verschil tussen de verschillende bedrijfsgroottes in de mate waarin de Stoffenmanager voor de RI&E wordt gebruikt. Wel gebruiken bedrijven met 10 tot 49 werknemers de Stoffenmanager vaker voor iets anders. De kleine bedrijven gebruiken de Stoffenmanager wat minder vaak voor iets anders.

3.1.3. *Bekendheid PIMEX*

De meerderheid van de bedrijven is niet bekend met PIMEX. Slechts 7% van de bedrijven is bekend met PIMEX en ongeveer de helft (3%) heeft wel eens een filmpje gezien.

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Er kan geen onderscheid naar actieve en niet-actieve bedrijven worden gemaakt aangezien de niet-actieve bedrijven PIMEX per definitie niet kennen.

Actieve/niet-actieve sectoren

Er zijn geen verschillen tussen actieve en niet-actieve sectoren ten aanzien van de bekendheid met PIMEX.

Prioritaire sectoren

Bij de prioritaire sectoren kent 8,3% PIMEX bij de niet-prioritaire 5,4%. Bij de prioritaire sectoren heeft 5% nog nooit een filmpje gezien, bij de niet-prioritaire sectoren is dit 3%.

Bedrijfsgrootte

De bekendheid met PIMEX neemt toe met de bedrijfsgrootte (range 7-11%). Kleine bedrijven hebben minder vaak een PIMEX filmpje gezien.

3.2 Algemene bevindingen over stoffen

3.2.1. Gebruikt gevaarlijke stoffen

In 2007 gaf 97% van de bedrijven aan dat er een of meerdere gevaarlijke stoffen gebruikt werden, of dat stoffen vrijkomen tijdens het werk. Dit is duidelijk hoger dan de 65% die gevonden werd in 2004 (tabel 12). Het is daarbij opvallend dat het gebruik van schoonmaakmiddelen is toegenomen, terwijl het gebruik en het vrijkomen van alle overige gevaarlijke stoffen is afgenomen.

Tabel 12 Gebruik van gevaarlijke stoffen naar jaar.

	2007 N=2245	2004 N=1581
Wordt in uw bedrijf gewerkt met (% ja)		
• Schoonmaak- of desinfecteermiddelen (bijv. zeep, chloor, ammonia)	60,8%▲	46,3%▼
• Oplosmiddelen (bijv. in verf, lijm, inkt of brandstoffen)	49,4%▼	55,9%▲
• Stoffen die kunnen leiden tot overgevoeligheid of allergie (bijv. latex, isocyanaten)	33,4%▼	51,6%▲
• Overige chemische stoffen (bijv. zuren, logen, peroxiden)	28,1%▼	32,1%▲
• Bestrijdingsmiddelen (tegen onkruid, insecten, schimmels of ongedierte)	15,0%	13,1%
• Metaalbewerkingsvloeistoffen	12,1%	14,0%
• Kankerverwekkende stoffen	9,7%	10,1%
• Teerproducten (bijv. asfalt, bitumen)	8,7%▼	17,3%▲
• Stoffen die schadelijk kunnen zijn voor de voortplanting ('reprotoxisch')	6,8%▼	8,8%▲
• Anaesthetica, cytostatica, geneesmiddelen	5,2%	4,1%
• Overige gevaarlijke stoffen	8,5%	9,0%
Kunt u van de volgende stoffen aangeven in hoeverre ze vrijkomen tijdens het werk (% veel/enigszins)		
• Stof van steen, beton of cement (bijv. bouwwerkzaamheden, gevelreiniging)	29,8%	27,8%
• Graan-, meel- of houtstof (bijv. malen, zagen, verspanen)	28,4%	29,4%
• Andere schadelijke gassen of dampen	25,2%▲	22,1%▼
• Uitlaatgassen of rook (bijv. lassen, heftrucks, machines, testen motoren)	23,5%▲	17,4%▼
• Stof van andere materialen (bijv. metaalvijsel, textiel, leer of rubber)	21,2%▲	15,5%▼
• Andere gevaarlijke stof	6,3%	5,3%

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05)

3.2.2. Aanwezigheid van een beleid gericht op het werken met gevaarlijke stoffen

Het percentage bedrijven met een beleid gericht op het werken met gevaarlijke stoffen is gestegen van 45 naar 62%.

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Van de VAS-actieve bedrijven heeft 84% een stoffenbeleid en is 16% alleen VAS-actief, zonder een stoffenbeleid te hebben.

Actieve/niet-actieve sectoren

Zowel in de actieve als in de niet-actieve sectoren is het percentage bedrijven gestegen dat een stoffenbeleid heeft. In 2004 gaf zowel in de actieve als de niet-actieve sectoren 45% van de bedrijven aan een stoffenbeleid te hebben. In 2007 is dit gestegen naar 60% in de actieve en 70% in de niet-actieve sectoren.

Prioritaire sectoren

Zowel in de prioritaire als de niet-prioritaire sectoren is het percentage bedrijven met een stoffenbeleid gestegen. Bedrijven in de niet-prioritaire sectoren hebben, net als in 2004, vaker (66%) een stoffenbeleid dan bedrijven in de prioritaire sectoren (59%).

Bedrijfsgrootte

Zowel in de kleine bedrijven, als in de bedrijven met meer dan 50 werknemers is het percentage bedrijven met een stoffenbeleid gestegen ten opzichte van 2004. Bij de bedrijven met 10 tot 49 werknemers is er geen verschil tussen de nulmeting en de eindmeting. Net als in 2004 hebben de kleine bedrijven minder vaak (59%) een stoffenbeleid dan de middelgrote (78%) en de grote bedrijven (92%).

3.2.3. Veilig(er) werken met gevaarlijke stoffen.

Iets meer dan de helft (56%) van de bedrijven geeft aan er dat sinds de afgelopen drie jaar veiliger gewerkt is met gevaarlijke stoffen. Nog eens 14% van de bedrijven geeft aan dat dit zou kunnen. De drie meest genoemde redenen waaraan bedrijven merken dat er veiliger wordt gewerkt zijn (1) doordat de persoonlijke beschermingsmiddelen beter worden gebruikt (2) doordat medewerkers zich beter aan de werkinstructies houden, en (3) doordat medewerkers meer kennis hebben over de risico's van stoffen.

Tabel 13 Op welke manier is zichtbaar dat er veiliger wordt gewerkt

	<i>% ja</i>
	<i>N=1242</i>
Persoonlijke beschermingsmiddelen worden beter gebruikt	84,7%
Medewerkers houden zich beter aan werkprocedures/werkinstructies	63,5%
Medewerkers hebben meer kennis over de risico's van stoffen	50,9%
De voorlichting over de risico's van stoffen is verbeterd	47,0%
Veiligheidsinformatiebladen worden beter gelezen	41,7%
De RI&E over gevaarlijke stoffen is uitgevoerd	40,7%
Er zijn meer beheersmaatregelen toegepast	40,3%
Op werkoverleggen wordt meer aandacht besteed aan gevaarlijke stoffen.	39,7%
Er zijn minder ongevallen	22,2%
Anders	12,3%

*Subgroepen**Actieve/niet-actieve bedrijven*

Van de VASSt-actieve bedrijven geeft 70% van de bedrijven aan dat er veiliger wordt gewerkt. Nog eens 15% geeft aan dat dit misschien het geval is. Dit is iets hoger dan bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid waar het om respectievelijk 67% en 9% gaat. Bij de inactieve bedrijven wordt het minst vaak veiliger gewerkt. Van hen geeft 32% aan dat er veiliger wordt gewerkt, en 21% dat dit misschien het geval is.

Actieve/niet-actieve sectoren

Ongeveer de helft van de bedrijven uit de actieve sectoren (51%) geeft aan dat er veiliger wordt gewerkt. Nog eens 13% geeft aan dat dit misschien het geval is. Dit is duidelijk minder dan in de niet-actieve sectoren. Hier geeft 65% aan dat er veiliger wordt gewerkt, en nog eens 15% dat dit misschien het geval is.

Prioritaire sectoren

Er is geen verschil tussen prioritaire en niet-prioritaire sectoren in het percentage bedrijven dat aangeeft dat er veiliger is gewerkt. Wel is het percentage bedrijven dat aangeeft dat dit misschien het geval is in de prioritaire sectoren hoger dan in de niet-prioritaire sectoren. Al met al lijkt er in de prioritaire sectoren dus iets veiliger gewerkt te worden.

Bedrijfsgrootte.

In kleine bedrijven (53%) wordt minder vaak veiliger gewerkt met gevaarlijke stoffen dan in middelgrote (68%) en grote bedrijven (72%). Het percentage bedrijven dat aangeeft dat dit misschien het geval is, verschilt niet tussen de verschillende bedrijfsgroottes (gemiddeld 14%).

3.2.4. *Toegepaste maatregelen om (gezondheids) risico's van gevaarlijke stoffen te beperken*

Gekeken naar de maatregelen die worden toegepast om de gezondheidsrisico's van gevaarlijke stoffen te beperken (tabel 14) is zichtbaar dat, ondanks dat het gebruik hiervan wat is afgenomen ten opzichte van 2004, de meest genomen maatregel de toepassing van persoonlijke beschermingsmiddelen blijft. Op de tweede plaats staat het treffen van noodmaatregelen bij ongevallen iets gestegen is ten opzichte van 2004, en het vervangen van gevaarlijke stoffen door minder gevaarlijke stoffen. Naar deze maatregel was in 2004 niet gevraagd, maar dit blijkt in 61% van de bedrijven waar veiliger wordt gewerkt wel te gebeuren.

Tabel 14 Maatregelen genomen om (gezondheids) risico's van gevaarlijke stoffen te beperken.

	2007 N=2245	2004 N=1574
Technische maatregelen om risico's van gevaarlijke stoffen te beperken?:		
• Persoonlijke beschermingsmiddelen (bijv. mondkapjes, handschoenen, maskers)	87%▼	93%▲
• Noodmaatregelen bij ongevallen (bijv. speciale EHBO-kits, oog- of nooddouches)	73%▲	66%▼
• Gevaarlijke stoffen vervangen door minder gevaarlijke alternatieven	61%	-
• Afzuiginstallaties	60%▲	50%▼
• Aparte opslag op de werkplek (werkvoorraad)	56%▲	52%▼
• Een apart gevaarlijke stoffen magazijn voor giftige stoffen	41%▲	36%▼
• Gesloten systemen	26%	24%
• Afgeschermd werkplekken voor het werken met gevaarlijke stoffen (bijv. cabines)	24%	25%
Organisatorische maatregelen om risico's van gevaarlijke stoffen te beperken?:		
• Toezichthoudende taak voor leidinggevenden	57%▲	49%▼
• Specifieke aandacht bij inkoop	56%▲	48%▼
• Gevaarlijke stoffen zijn voorzien van etiketten (ook na overpakken)	54%▼	78%▲
• Hygiënische maatregelen	41%▼	54%▲
• Specifieke aandacht bij ontwerp processen	27%	25%
• Specifieke instructies voor bedrijfshulpverleners	39%	38%
• Procedure voor het regelmatig verwijderen van gevaarlijke stoffen van de werkplek	35%▼	54%▲
• Beperking van blootstellingsduur van werknemers (bijv. door taakrotatie)	33%	35%
Overige maatregelen om risico's van gevaarlijke stoffen te beperken?	10%▲	4%▼

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05)

3.3 Indicatoren over het stoffenbeleid

In deze paragraaf wordt de ontwikkeling van de indicatoren over het stoffenbeleid van bedrijven beschreven.

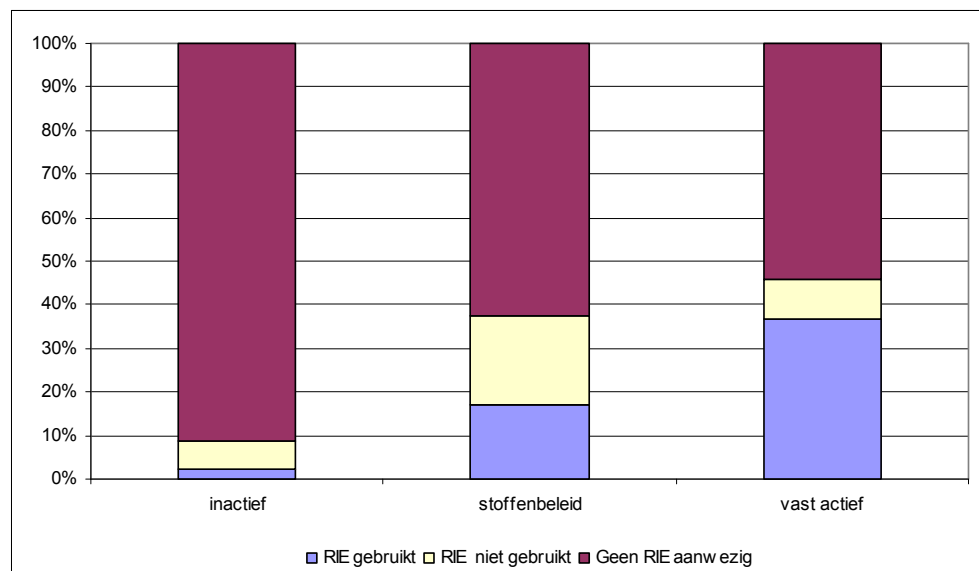
3.3.1. Door de branche ontwikkelde RI&E instrument voor gevaarlijke stoffen

Bijna 1 op de 3 (29%) van de respondenten geeft aan dat de branche een RI&E-instrument heeft ontwikkeld voor gevaarlijke stoffen. Bijna een verdubbeling ten opzichte van de 15% in 2004. Een klein gedeelte hiervan betreft de Stoffenmanager (5%). Als wordt gevraagd naar het gebruik van de aanwezige RI&E-instrumenten is dit niet veranderd ten opzichte van 2004. Per saldo is het gebruik van een door de branche ontwikkeld RI&E-instrument voor stoffen (het percentage aanwezige instrumenten maal het percentage gebruikte instrumenten) meer dan verdubbeld van 7% in 2004 naar 15% in 2007.

Subgroepen

Actieve bedrijven

Er is een duidelijk verschil tussen actieve en niet-actieve bedrijven in zowel de aanwezigheid als het gebruik van door de branche ontwikkelde RI&E-instrumenten voor stoffen. Bij de VASSt-actieve bedrijven heeft de branche niet alleen vaker een RI&E-instrument voor stoffen ontwikkeld, maar deze wordt ook vaker gebruikt (figuur 2). Bij de VASSt-actieve bedrijven gaat het bij bijna de helft van de ontwikkelde RI&E-instrumenten om de Stoffenmanager, terwijl dit bij de bedrijven met een stoffenbeleid en de niet-actieve bedrijven voornamelijk om andere RI&E-instrumenten gaat.

Figuur 2 Door de branche ontwikkelde RI&E instrumenten naar activiteit van het bedrijf

Actieve sectoren

Zowel in de actieve als in de niet-actieve sectoren is de aanwezigheid van een door de branche ontwikkeld RI&E instrument voor stoffen toegenomen. In de niet-actieve sectoren was de toename iets groter dan in de actieve sectoren, ook het gebruik is in de

niet-actieve sectoren toegenomen, 31 naar 49%, in de actieve sectoren lag het gebruik al boven de 50%, en dit is stabiel gebleven.

Prioritaire/niet-prioritaire sectoren

Zowel in de prioritaire als de niet-prioritaire sectoren is de aanwezigheid van een door de branche ontwikkeld RI&E-instrument voor stoffen toegenomen. Deze toename was in de niet-prioritaire sectoren groter dan in de prioritaire sectoren. In deze laatste groep nam bovendien ook het gebruik van het RI&E instrument toe. Al met al wordt het door de branche ontwikkeld RI&E instrument voor stoffen in de niet-prioritaire sectoren vaker (19%) dan in de prioritaire sectoren (11%) gebruikt.

Bedrijfsgrootte

De trend dat de aanwezigheid van een door de branche ontwikkelde RI&E toeneemt wordt bij alle bedrijfsgroottes gevonden. Bij de kleine bedrijven is bovendien het gebruik toegenomen van 37 naar 51%. Bij de grotere bedrijven is dit stabiel gebleven op 50-60%. Totaal gebruikt 13% van de kleine, 19% van de middelgrote en 31% van de grote bedrijven een door de branche ontwikkeld RI&E.

3.3.2. Beoordeling van blootstelling aan stoffen

De blootstelling aan gevaarlijke stoffen wordt ten opzichte van 2004 niet vaker geschat of gemeten (namelijk 24% in 2004 en 22% in 2007; het verschil is niet significant). Wel is er een tendens dat er minder wordt geschat. Gaf in 2004 63% van de respondenten aan dat er (ondermeer) geschat werd, nu is dat nog 43% (tabel 15).

Tabel 15 Beoordeling van blootstelling aan stoffen

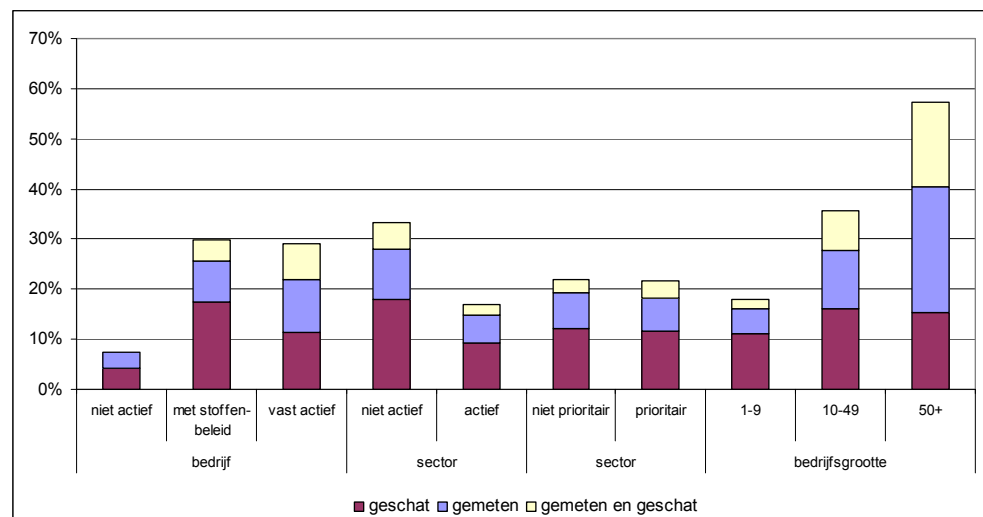
	2007 N=490 % ja	2004 N=376 % ja
Permanente metingen op de werkplek	6,1%	4,4%
Periodieke metingen op de werkplek	38,4%	38,0%
Metingen in de ademzone ('personal air sampling')	16,0%	15,4%
Bloed- en/of urineonderzoek bij (groepen) werknemers	7,0% ▲	2,3% ▼
Schattingen van blootstellingsniveaus	42,9% ▼	63,1% ▲
Anders	14,6% ▲	8,2% ▼
Weet niet	8,1% ▲	1,0% ▼

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05)

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

In figuur 3 is zichtbaar dat de niet-actieve bedrijven duidelijk minder meten en schatten dan de bedrijven met een stoffenbeleid en de VAS-actieve bedrijven, waar het percentage geschatte en/of gemeten blootstelling in beide gevallen op (ongeveer) 30% ligt.

Figuur 3 Percentage geschatte en gemeten blootstelling voor de verschillende subgroepen.

Actieve/niet-actieve sectoren

In niet-actieve sectoren wordt de blootstelling ongeveer twee keer zo vaak gemeten en/of geschat dan in de actieve sectoren. Dit was in 2004 ook al het geval. Verschillen zij in 2004 nog in de manier waarop er werd gemeten of geschat (de niet-actieve sectoren gaven vaker aan periodieke metingen uit te voeren of te schatten, terwijl de actieve sectoren vaker een ‘andere’ manier van schatten of meten gebruikten), in 2007 was er geen verschil meer gevonden.

Prioritaire/niet-prioritaire sectoren

In de prioritaire sectoren is het percentage gemeten en/of geschatte blootstelling afgenomen, terwijl het bij de niet-prioritaire sectoren juist is gestegen. Hierdoor is er in 2007 geen verschil meer tussen prioritaire en niet-prioritaire sectoren. In de niet-prioritaire sectoren wordt er in 2007 vaker dan in de prioritaire sectoren door middel van permanente metingen gemeten. In 2004 was er geen verschil tussen de sectoren.

Bedrijfsgrootte

In de grotere bedrijven wordt de blootstelling aan gevaarlijke stoffen zowel in 2004 als in 2007 vaker geschat en/of gemeten dan in de middelgrote en kleine bedrijven.

3.3.3. *Ontvangen VIB's en MSDS*

Het percentage bedrijven dat (bijna) nooit een Veiligheidsinformatieblad (VIB) of Materiaal Safety Datasheet (MSDS) ontvangt is gedaald van 35% in 2004 naar 25% in 2007. Dit wordt echter vertekend doordat het percentage bedrijven dat aangeeft dat dit niet van toepassing is, is verdubbeld van 12% in 2004 naar 25% in 2007. Als alleen wordt gekeken naar bedrijven waarvoor dit van toepassing is, daalt het percentage bedrijven dat nooit een VIB ontvangt van 40 naar 33%.

De verschillende bronnen voor informatievoorziening worden in 2007 door minder bedrijven gebruikt dan in 2004 (tabel 16). Alleen het gebruik van internet is met ongeveer 5% toegenomen. De top 3 van meest gebruikte bronnen blijft echter hetzelfde; (1) Vakbladen en vakliteratuur (2) Opleidingen en cursussen en (3) Internet. De Stoffenmanager, waar in 2007 voor het eerst naar is gevraagd wordt door 8,6% van de bedrijven gebruikt.

Tabel 16 Bronnen gebruikt voor informatie voorziening

	2007 N=2245 % ja	2004 N=1574 % ja
Vakbladen en vakliteratuur	55,9% ▼	66,5% ▲
Opleidingen en cursussen	38,5% ▼	44,1% ▲
Internet	36,2% ▲	31,3% ▼
Informatie via de computer in het bedrijf (CD-roms, databases etc.)	18,9% ▼	24,2% ▲
Chemiekaarten	14,5% ▼	17,0% ▲
Werkplekinstructiekaarten (WIK's)	14,2% ▼	28,1% ▲
Informatie via de computer op de werkplek (CD-Roms, databases etc.)	11,3% ▼	14,9% ▲
Stoffenmanager	8,6%	
Discussieforum (bijv. per e-mail)	6,3% ▼	9,8% ▲

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05)

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Bij de inactieve bedrijven krijgt 44% van de bedrijven (bijna) nooit een VIB, terwijl dit wel van toepassing is. Bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid is dit 32% en bij de VASSt-actieve bedrijven 24% is. De actieve bedrijven (zowel VASSt actief als met een stoffenbeleid) maken meer gebruik van alle genoemde informatiebronnen.

Actieve/niet-actieve sectoren

Bij de bedrijven in de niet-actieve sectoren is het percentage bedrijven dat geen VIB's krijgt (maar waarvoor het wel van toepassing is) gehalveerd van 60% naar 30%. In de actieve sectoren is het iets gestegen van 31% naar 35%.

Prioritaire/niet-prioritaire sectoren

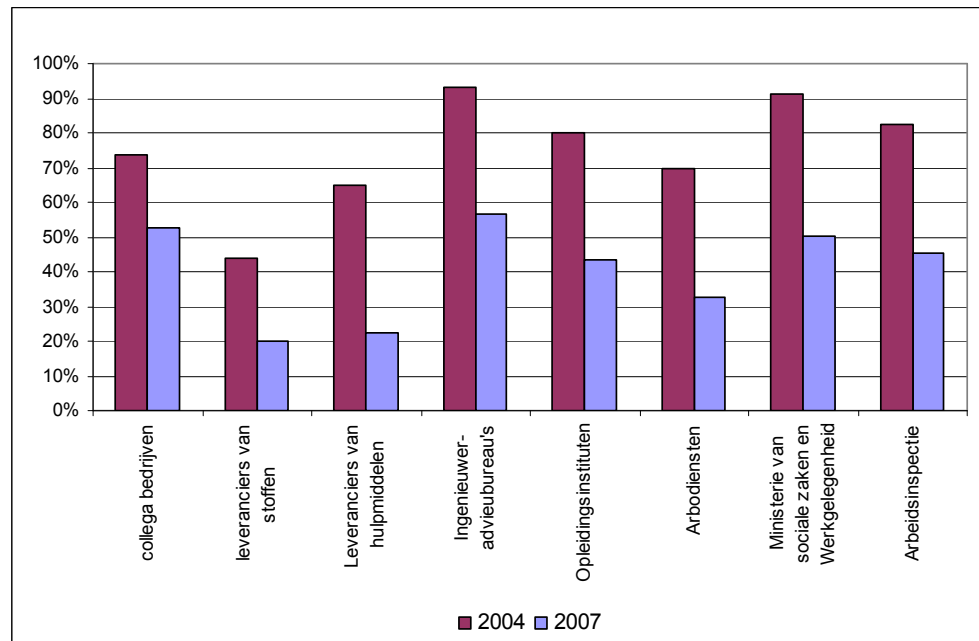
In 2004 kregen bedrijven uit prioritaire sectoren in 44% van de gevallen geen VIB, hoewel dit wel van toepassing was. In 2007 is dit gedaald tot 37%. Bij bedrijven uit niet-prioritaire sectoren daalt dit van 34% naar 30% en blijft daarmee significant lager.

Bedrijfsgrootte

Kleine bedrijven geven vaker dan grote bedrijven aan dat het krijgen van een VIB of MSDS niet van toepassing is. Het percentage bedrijven dat wel (bijna) nooit een VIB krijgt hoewel het wel van toepassing is neemt af met de bedrijfsgrootte. Van 36% in bedrijven met 0 tot 9 werknemers tot 13% in bedrijven met meer dan 50 werknemers.

3.3.4. Actieve en behulpzame brancheorganisatie

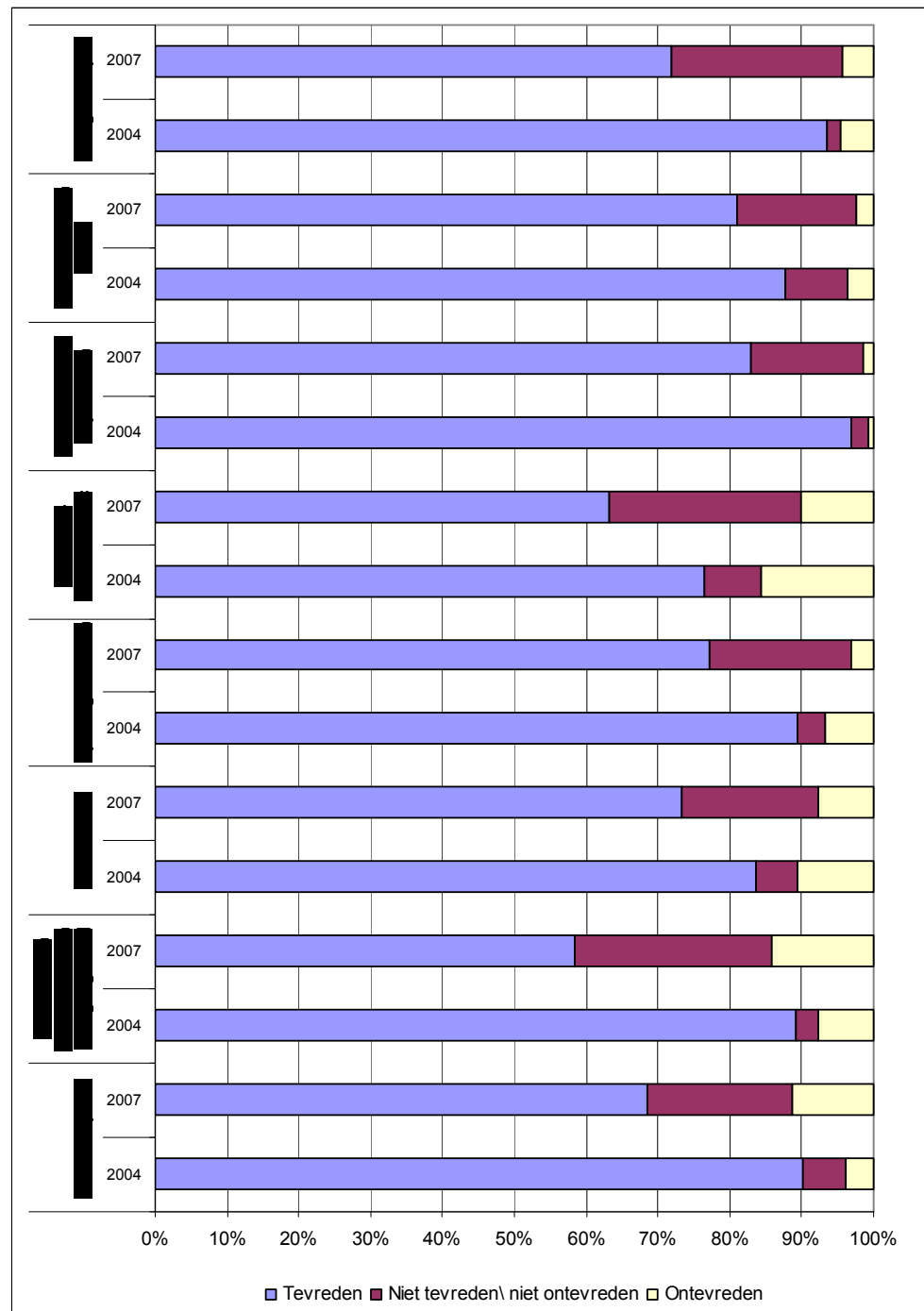
Zowel in 2004 als in 2007 is ongeveer 1 op de 6 bedrijven niet aangesloten bij een brancheorganisatie. Van de bedrijven die wel aangesloten was, geeft 64% aan de brancheorganisatie actief en behulpzaam te vinden. Dit getal is niet significant verschillend van de 66% die in 2004 werd gevonden. Opvallend is dat in 2007 12% van de bedrijven aangeeft dit niet te weten, terwijl dit in 2004 nog 7% was.

Figuur 4 Percentage bedrijven dat geen ondersteuning heeft gevraagd bij de verschillende instanties naar jaar

Geraagd naar de tevredenheid van de ondersteuning van de diverse instanties geeft, in vergelijking met 2004 een kleiner gedeelte van de respondenten aan geen ondersteuning gevraagd te hebben (figuur 4). Het lijkt er dus op dat bedrijven vaker ondersteuning hebben gevraagd. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het percentage werkgevers dat 'weet niet/geen mening' antwoordde ook duidelijk toegenomen. Onduidelijk is of dit betekent dat respondenten niet weten of ze ondersteuning hebben gevraagd, of niet weten of ze tevreden zijn met de ondersteuning.

De tevredenheid met de ondersteuning, onder de respondenten die aangeven ondersteuning gevraagd te hebben, en niet hebben geantwoord geen mening te hebben, daalde. In figuur 5 is zichtbaar dat dit maar gedeeltelijk komt doordat bedrijven minder tevreden zijn. Vooral de percentages neutraal zijn duidelijk toegenomen.

Figuur 5 Tevredenheid met de ondersteuning van de diverse instanties naar jaar.

Subgroepen

Actieve bedrijven

Binnen de VASSt-actieve bedrijven is het percentage bedrijven met een actieve en behulpzame branche organisatie in 2007 74%. Bij de niet-actieve bedrijven daalde dit percentage van 64% in 2004 naar 50% in 2007. Bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid is juist een stijging zichtbaar van 63% naar 70%. Overigens verschilde ook het percentage bedrijven dat 'weet niet' als antwoord gaf. Van 6% van de VASSt-actieve bedrijven tot 18% bij de niet-actieve bedrijven.

Actieve sectoren

Er zijn geen verschillen tussen actieve en in actieve sectoren gevonden.

Prioritaire sectoren

Noch in de prioritaire noch in de niet-prioritaire sectoren is er een significante verandering van het percentage bedrijven met een actieve en behulpzame branche organisatie.

Bedrijfsgrootte

Het percentage bedrijven met een actieve en behulpzame branche organisatie is in de middengrote bedrijven gestegen van 64 naar 75%. In de overige bedrijfsgroottes is geen verschil gevonden.

3.3.5. Voorlichting over werken met gevaarlijke stoffen: werkvoorschriften

Bij het merendeel van de bedrijven (59%) krijgen de werknemers werkvoorschriften over het veilig en gezond werken met stoffen. Dit is vijf procentpunten hoger dan in 2004 toen dit nog bij 54% van de bedrijven gebeurde. Er wordt ook op meer manieren voorlichting gegeven, gezien het resultaat dat alle manieren van geven van werkvoorschriften vaker worden gebruikt (tabel 17).

Tabel 17 Wijze van voorlichting over veilig en gezond werken: werkvoorschriften

	2007 N=1319	2004 N=665
Integraal onderdeel van werkprocedures	38,2%▲	29,9%▼
Vast thema in werkoverleg of tijdens toolbox meeting	19,9%	19,1%
Indien nodig in werkoverleg of tijdens toolbox meeting	48,5%▲	24,3%▼
Bij nieuwe werkzaamheden of bij wijziging van werkzaamheden	53,0%▲	33,2%▼
Schriftelijk bij indiensttreding	27,3%	28,3%
Mondeling bij indiensttreding	43,6%▲	30,7%▼
Onderdeel van interne vakopleiding	25,1%▲	17,3%▼
Anders	12,6%▼	30,5%▲

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05)

*Subgroepen**Actieve/niet-actieve bedrijven*

Bij de niet-actieve bedrijven wordt in 32% van de gevallen werkvoorschriften gegeven, bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid 71% en bij de VASSt-actieve bedrijven zelfs 80%. Binnen de VASSt-actieve bedrijven worden vaker werkvoorschriften gegeven als vast thema tijdens het werkoverleg, of mondeling danwel schriftelijk bij indiensttreding.

Actieve sectoren

Op de nulmeting gaven bedrijven uit actieve sectoren vaker werkvoorschriften dan de niet-actieve sectoren (59% versus 45% in niet-actieve sectoren). In de actieve sectoren is dit niet veranderd, maar in de niet-actieve sectoren wordt op het moment van de nameting vaker aangegeven dat er werkvoorschriften worden gegeven. Dit percentage is gestegen tot 62%, significant hoger dan in de niet-actieve sectoren.

Prioritaire sectoren

In de prioritaire sectoren is de mate van geven van werkvoorschriften toegenomen van 53 naar 62%, terwijl er in de niet-prioritaire sectoren geen verandering heeft plaatsgevonden. In 2007 is er daardoor een significant verschil tussen de prioritaire en de niet-prioritaire sectoren, terwijl er in 2004 geen verschil was.

Bedrijfsgrootte

Bij de kleine bedrijven is de mate van geven van werkvoorschriften gestegen van 40% naar 55%, terwijl er bij de middelgrote bedrijven juist een daling plaats heeft gevonden van 80% naar 72%. Bij de grote bedrijven is er niets veranderd. Wat blijft is dat naarmate bedrijven groter zijn er vaker werkvoorschriften worden gegeven.

3.3.6. Voorlichting over werken met gevaarlijke stoffen: gezondheidsrisico's

De mate waarin bedrijven werknemers voorlichten over de gezondheidsrisico's van het werken met gevaarlijke stoffen is gestegen van 52% in 2004 naar 66% in 2007. Net als bij het geven van werkvoorschriften gebeurt dit ook op meer manieren getuige de toename van, met uitzondering van schriftelijk bij indiensttreding en vast thema in werkoverleg, het percentage bedrijven dat aan geeft de diverse methoden te gebruiken (tabel 18).

Tabel 18 Wijze van voorlichting over gezondheidsrisico's van het werken met gevaarlijke stoffen.

	2007 N=1476	2004 N=634
Vast thema in werkoverleg of tijdens toolbox meeting	20,3%	21,9%
Indien nodig in werkoverleg of tijdens toolbox meeting	48,8%▲	30,6%▼
Bij nieuwe werkzaamheden of bij wijziging van werkzaamheden	53,1%▲	37,0%▼
Schriftelijk bij indiensttreding	26,2%	24,7%
Mondeling bij indiensttreding	44,6%▲	26,7%▼
Onderdeel van interne vakopleiding	29,0%▲	9,9%▼
Anders	13,2%▼	19,5%▲

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05)

*Subgroepen**Actieve/niet-actieve bedrijven*

Er is een duidelijk onderscheid tussen de actieve en de niet-actieve bedrijven. Worden bij de niet-actieve bedrijven in 37% van de gevallen de werknemers voorgelicht, bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid is dit 80% en bij de VAS-actieve bedrijven zelfs 88%. Vooral bij de VAS-actieve bedrijven lijkt dit ook wat meer structureel te gebeuren dan bij de niet-actieve bedrijven. Voorlichting is vaker een vast thema, gebeurt schriftelijk bij indiensttreding, of is onderdeel van een interne vakopleiding. Bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid is voorlichting ook vaker een vast thema op het werkoverleg, en gebeurt vaker schriftelijk bij indiensttreding dan bij de niet-actieve bedrijven, maar hier wordt ook vaker dan in zowel inactieve als in VAS-actieve bedrijven ad hoc voorlichting en mondelinge voorlichting gegeven.

Actieve sectoren

Op de nulmeting gaven bedrijven uit actieve sectoren vaker voorlichting. Zowel bij de actieve als bij de niet-actieve sectoren is het percentage bedrijven dat voorlichting geeft

gestegen. Deze stijging was iets groter bij de niet-actieve sectoren waardoor er op de nameting is er geen verschil meer tussen beide groepen. Bij de actieve sectoren vindt de voorlichting, vaker dan in niet-actieve sectoren plaats door middel van een interne vakopleiding, maar minder vaak als vast thema in het overleg.

Prioritaire sectoren

Zowel in de prioritaire als in de niet-prioritaire is de mate van voorlichting gestegen, er. Er is echter geen verschil tussen de prioritaire en niet-prioritaire sectoren.

Bedrijfsgrootte

Bij de kleine bedrijven is het percentage bedrijven dat voorlichting geeft gestegen van 36% naar 63%, terwijl er bij de middelgrote en grote bedrijven geen verandering is opgetreden. Wel lichten de klein bedrijven nog steeds minder vaak voor dan de grote bedrijven.

3.3.7. *Tevredenheid over de beschikbare informatie over stoffen en gezondheidsrisico's.*

Het percentage bedrijven dat tevreden is over de beschikbare informatie is gedaald van 76% naar 64%. Dit komt echter niet doordat er meer bedrijven ontevreden zijn. Het percentage bedrijven dat ontevreden is, is namelijk ook gedaald, van 11% naar 5%. Er is vooral een veel groter percentage bedrijven dat neutraal staat tegenover de beschikbare informatie, of geen mening heeft.

Bij de bedrijven die ontevreden zijn is er wel een verschuiving ten aanzien van de redenen van de ontevredenheid. De meest voorkomende reden voor de ontevredenheid blijft dat er te weinig informatie is. Dit percentage is gestegen van 50% naar 65%. Ook het percentage respondenten dat de informatie slecht vindt is duidelijk gestegen van 10% naar 40%. Er zijn echter duidelijk minder respondenten die de informatie onduidelijk of niet praktisch toepasbaar vinden (tabel 19).

Tabel 19 Ontevredenheid met de informatievoorziening over stoffen en gezondheidsrisico's

	2007 N=112 % ja	2004 N=175 % ja
Te weinig informatie voorhanden	64,8% ▲	50,2% ▼
Informatie slecht te vinden	39,8% ▲	9,7% ▼
Informatie te duur	1,9%	0,08%
Informatie vaak onduidelijk	22,2% ▼	36,3% ▲
Informatie vaak niet praktisch toepasbaar	19,4% ▼	40,5% ▲
Informatie niet toegesneden op bedrijfssituatie/bedrijfsproces	37,0%	32,2%
Anders	21,9% ▼	43,6% ▲

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05)

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Bij de VAST-actieve bedrijven is ruim driekwart (78%) van de bedrijven tevreden, iets meer dan bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid (67%) en duidelijk meer dan bij de inactieve bedrijven (55,4%). Bij deze laatste groep is een relatief groot percentage bedrijven dat het niet weet of geen mening heeft (15%). De redenen waarom

respondenten ontevreden zijn, zijn sterk afhankelijk van hoe actief zij zijn. De VASSt-actieve bedrijven geven vooral aan dat er te weinig informatie is (69%). Bij de inactieve bedrijven is niet toegesneden zijn van de informatie de belangrijkste reden (61%) voor ontevredenheid. Bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid is vooral de vindbaarheid van de informatie een probleem. Van hen geeft 64% aan dat de informatie slecht vindbaar is.

Actieve/niet-actieve sectoren

Het percentage bedrijven dat tevreden met de beschikbare informatie is in de actieve sectoren gedaald van 82% naar 64%, terwijl dit bij de niet-actieve bedrijven stabiel bleef op 65%. Hiermee is er op de nameting geen verschil meer tussen actieve en niet-actieve bedrijven.

Prioritaire sectoren

Zowel in de prioritaire als in de niet-prioritaire sectoren is een daling zichtbaar van het percentage bedrijven dat tevreden is. In de prioritaire sectoren is deze daling iets groter, waardoor in 2007 het percentage tevreden bedrijven in de prioritaire sectoren kleiner is (62%) dan in de niet-prioritaire sectoren (67%).

Bedrijfsgrootte

De daling in tevredenheid met het beschikbare informatie materiaal wordt bij alle bedrijfsgroottes gevonden. In de grote bedrijven is de daling iets groter, waardoor er op de nameting geen verschil meer is tussen de verschillende bedrijfsgroottes.

3.4 Toekomstige ontwikkelingen

3.4.1. Gebruik goede voorbeelden

Bijna de helft (45%) van de respondenten geeft aan dat er binnen het bedrijf gebruik wordt gemaakt van de goede voorbeelden voor het veilig werken met stoffen. Een op de drie bedrijven heeft zelf ook goede voorbeelden, terwijl 15% wel gebruik maakt van goede voorbeelden, maar ze zelf niet heeft. Als wordt gevraagd of bedrijven de goede voorbeelden in een arbocatalogus willen opnemen geeft 42% aan dit te willen, en 37% aan dit niet te willen. De overige 21% heeft geen mening.

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Bij de VASSt-actieve bedrijven gebruikt 57% de goede voorbeelden. Dit is iets hoger dan bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid, waar 52% van de bedrijven de goede voorbeelden gebruikt. Bij de inactieve bedrijven is het gebruik van de goede voorbeelden met 29% duidelijk lager. De VASSt-actieve bedrijven hebben vaker zelf ook goede voorbeelden. De bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid willen de goede voorbeelden het vaakst in een arbocatalogus opnemen.

Actieve/niet-actieve sectoren

Bedrijven in actieve sectoren maken iets vaker (45%) dan bedrijven in niet-actieve sectoren (43%) gebruik van goede voorbeelden. In de actieve sectoren hebben de bedrijven ook vaker zelf goede voorbeelden.

Prioritaire sectoren

Er is geen verschil in gebruik van de goede voorbeelden tussen bedrijven uit de prioritaire en de niet-prioritaire sectoren. Wel willen de prioritaire sectoren de voorbeelden vaker (45%) dan de niet-prioritaire sectoren (39%) in een arbocatalogus opnemen.

Bedrijfsgrootte

Er zijn geen verschillen tussen de verschillende bedrijfsgroottes in de mate waarin zij de goede voorbeelden gebruiken. Wel willen bedrijven naar mate zij groter zijn de voorbeelden vaker in een arbocatalogus opnemen.

3.4.2. Bekendheid REACH

Als wordt gevraagd naar de bekendheid van REACH blijkt dat 14% van respondenten bekend is met REACH. Hiervan is 2% zich actief aan het voorbereiden, terwijl ook 2% nog informatie aan het verzamelen is. De overige 10% is er (nog) niet-actief mee bezig.

Subgroepen

Actieve/niet-actieve bedrijven

Bij de niet-actieve bedrijven is REACH vrij onbekend slechts 6% van de bedrijven is bekend met REACH. Bij de VASSt-actieve bedrijven kent bijna de helft (42%) van de bedrijven REACH, en is 16% zich aan het voorbereiden of informatie aan het verzamelen. Bij de bedrijven met uitsluitend een stoffenbeleid is de bekendheid 12%, en is 3% er mee bezig.

Actieve/niet-actieve sectoren

Er zijn geen verschillen tussen actieve en niet-actieve sectoren in de bekendheid met REACH.

Prioritaire sectoren

Er is geen significant verschil tussen de prioritaire en niet-prioritaire sectoren in de bekendheid met REACH. Wel zijn de niet-prioritaire sectoren zich wat vaker aan het voorbereiden.

Bedrijfsgrootte

De bekendheid van REACH neemt toe met de bedrijfsgrootte. Bij de kleine bedrijven kent 12% REACH, terwijl dit bij de bedrijven met 50 of meer werknemers 44% is. Bij de kleine bedrijven is 1% zich ook al aan het voorbereiden, terwijl dit bij de bedrijven met 50 of meer medewerkers 13% is.

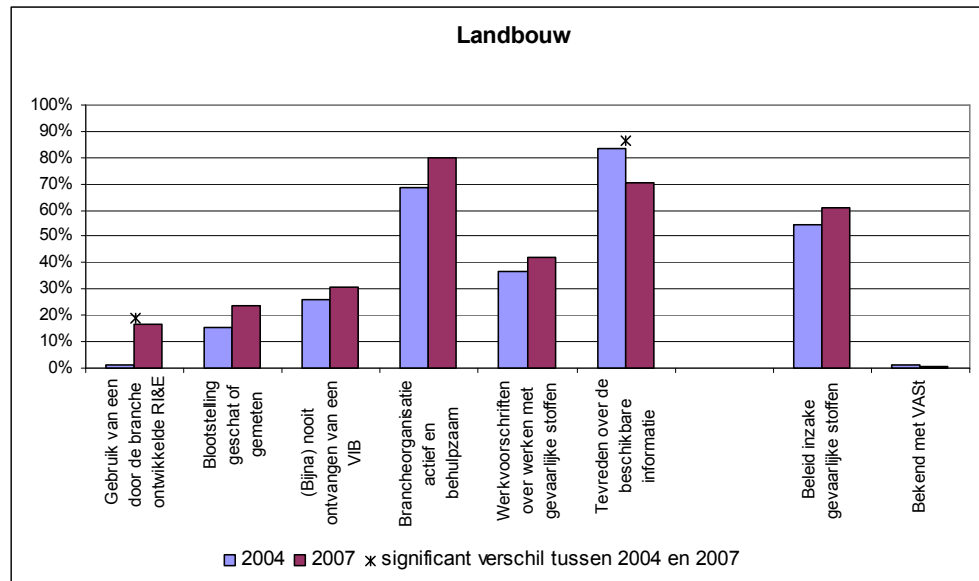
3.5 Trends binnen sectoren

In de bovenstaande paragrafen staat voor alle sectoren gezamenlijk de verandering tussen 2004 en 2007 vermeld. Dit wil echter niet zeggen dat deze trends in alle afzonderlijke sectoren zijn opgetreden. In de onderstaande paragraaf zullen de sectoren worden besproken waarin binnen de sector significante veranderingen zijn opgetreden tussen 2004 en 2007. Het betreft de sectoren: landbouw, vervaardiging producten van metaal, bouwnijverheid (zowel afwerking als overige), overige zakelijke

dienstverlening, vervaardiging voedingsmiddelen, uitgeverijen en drukkerijen, vervaardiging meubels en de overige dienstverlening.⁹

3.5.1. Landbouw

In de sector landbouw (figuur 6) is het gebruik van een door de branche ontwikkelde RI&E met 15 procentpunten gestegen van 1% naar 16,5%. De tevredenheid met de beschikbare informatie over gevaarlijke stoffen is gedaald van 84% naar 71%.

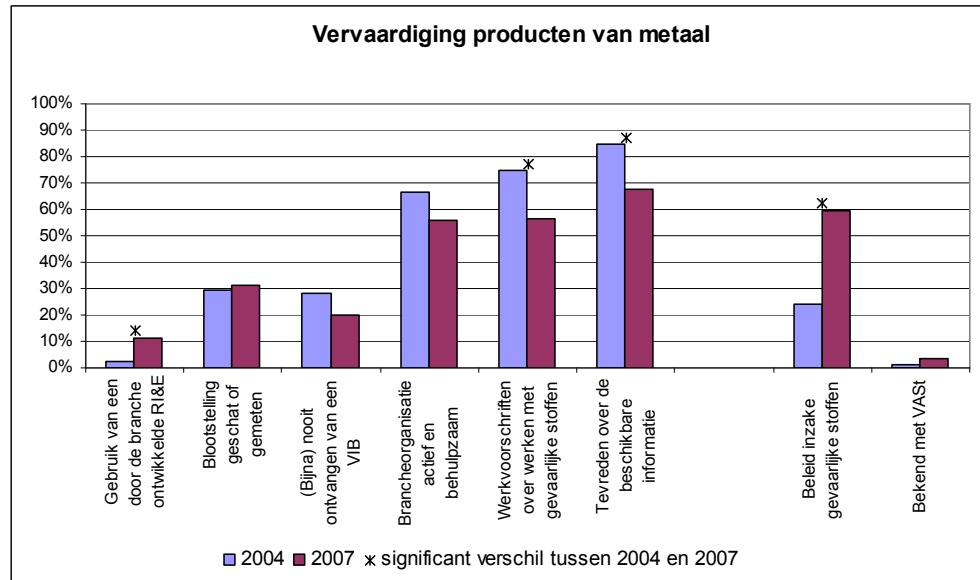

Figuur 6 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector landbouw

3.5.2. Vervaardiging producten van metaal

Ook binnen de sector vervaardiging producten van metaal is het gebruik van een door de branche ontwikkeld RI&E instrument voor gevaarlijke stoffen toegenomen (figuur 7) van 2% in 2004 naar 11% in 2007. Het geven van werkvoorschriften over het werken met gevaarlijke stoffen is met ruim 18% afgenomen van ruim bijna 74% in 2004 naar 56% in 2007. Ook de tevredenheid met de beschikbare informatie nam af. Van 85% in 2004 naar 68% in 2007. Wel hebben in 2007 veel meer bedrijven dan in 2004 een beleid inzake gevaarlijke stoffen. Een ruime meerderheid (60%) van de bedrijven geeft in 2007 aan een beleid inzake gevaarlijke stoffen te hebben. Ruim 35 procentpunten meer dan in 2004.

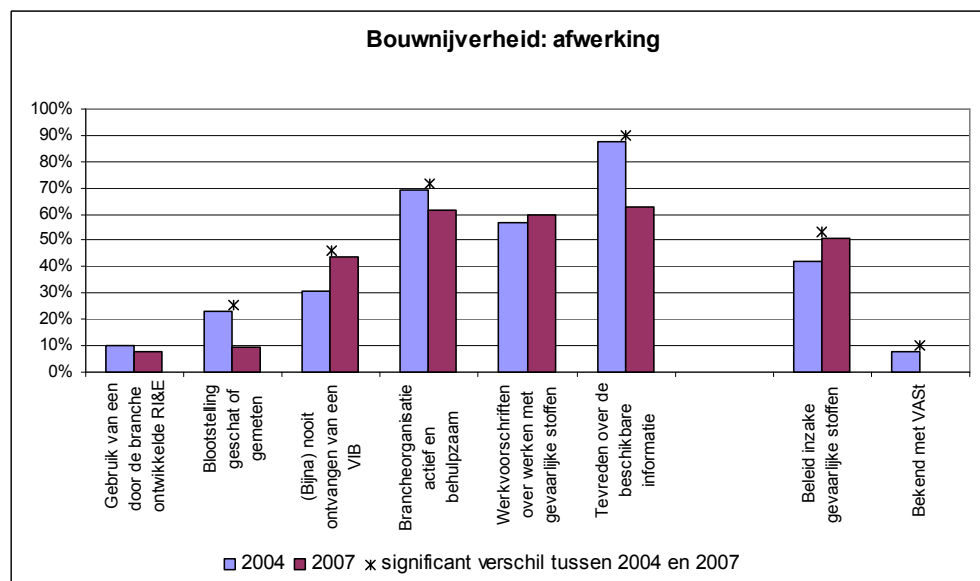
⁹ Het is niet toevallig dat dit, ten aanzien van het aantal respondenten, de grotere sectoren zijn. Voor het vaststellen van een significant verschil zijn namelijk twee zaken van belang. Ten eerste de grootte van de verandering, en ten tweede de groepsgrootte. In de overige sectoren zal, gezien de kleinere groepsgroottes, een even grote verandering dus minder snel als significant verschillend worden gevonden.

Figuur 7 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector vervaardiging producten van metaal

3.5.3. Bouwnijverheid afwerking

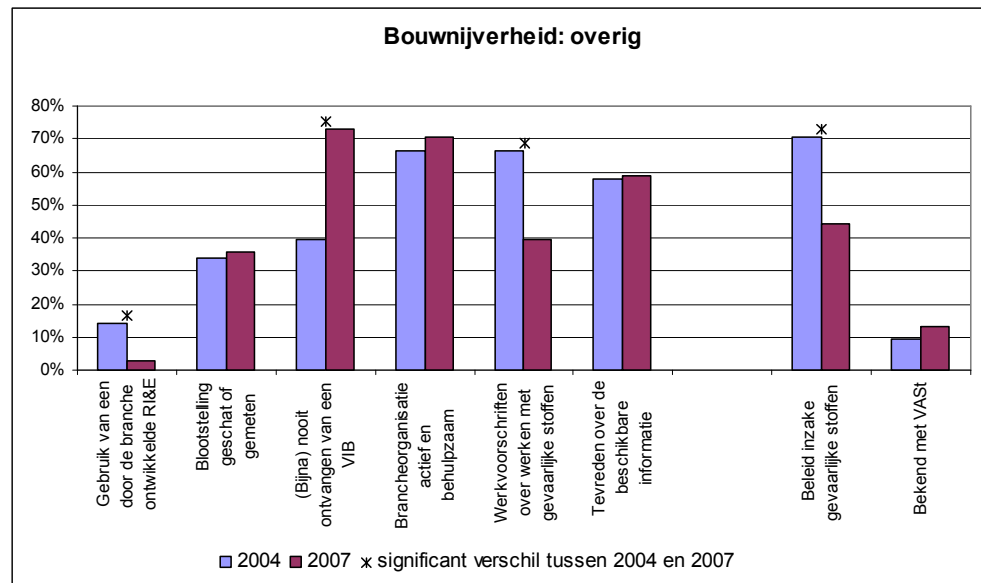
In de sector bouwnijverheid, afwerking is veel veranderd ten opzichte van 2004 (figuur 8). De blootstelling wordt minder vaak geschat of gemeten (van 23% naar 10%), bedrijven krijgen vaker (bijna) nooit een VIB, (31% in 2004 en 44% in 2007) de branche organisatie wordt minder vaak als actief en behulpzaam gezien (van 69% naar 61%) en men is minder vaak tevreden over de beschikbare informatie (88% in 2004 en 63% in 2007). Erg opvallend is ook de daling in de bekendheid van VAS. In 2004 gaf 8% van de bedrijven aan bekend te zijn met VAS, maar in 2007 is dit nog maar 0,2%. Een positieve verandering binnen de sector is de aanwezigheid van een beleid inzake gevaarlijke stoffen. Dit is toegenomen van 42 naar 51%.

Figuur 8 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector bouwnijverheid: afwerking

3.5.4. Bouwnijverheid overig

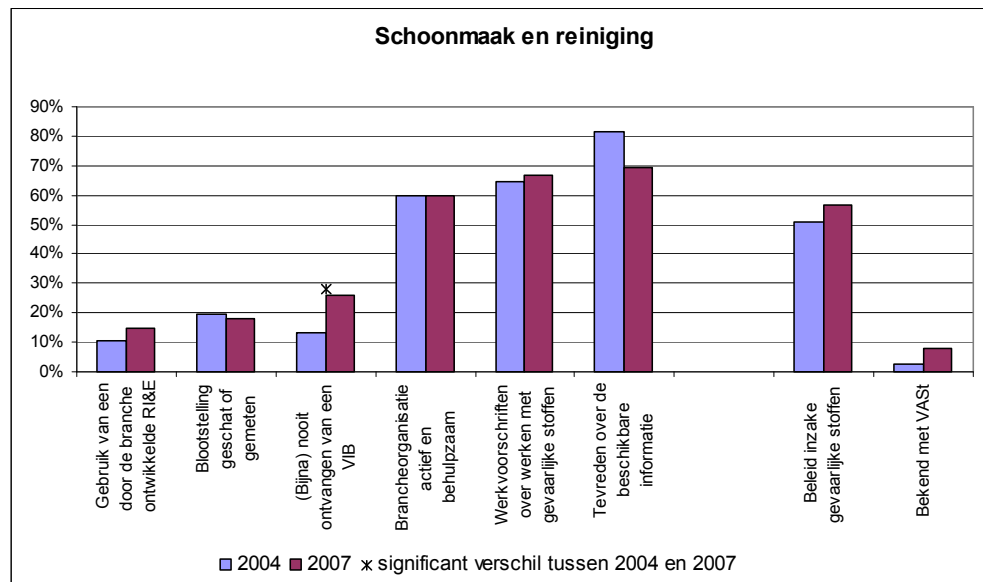
Net als in de sector bouwnijverheid afwerking zijn in de sector bouwnijverheid, overig veel veranderingen opgetreden (figuur 9). Het beeld is in deze sector echter positiever. Het gebruik van een door de branche ontwikkelde RI&E nam met 11 procentpunten toe van 3 naar 14%. Ook krijgen bedrijven vaker een VIB. Gaf in 2004 nog 73% van de bedrijven aan dat zij (bijna) nooit een VIB ontvangen. In 2007 was dit gedaald tot 40%. Tenslotte is het percentage bedrijven met een beleid toegenomen van 44% in 2004 naar 71% in 2007.

Figuur 9 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector bouwnijverheid: overig

3.5.5. Overige zakelijke dienstverlening: schoonmaak en reiniging

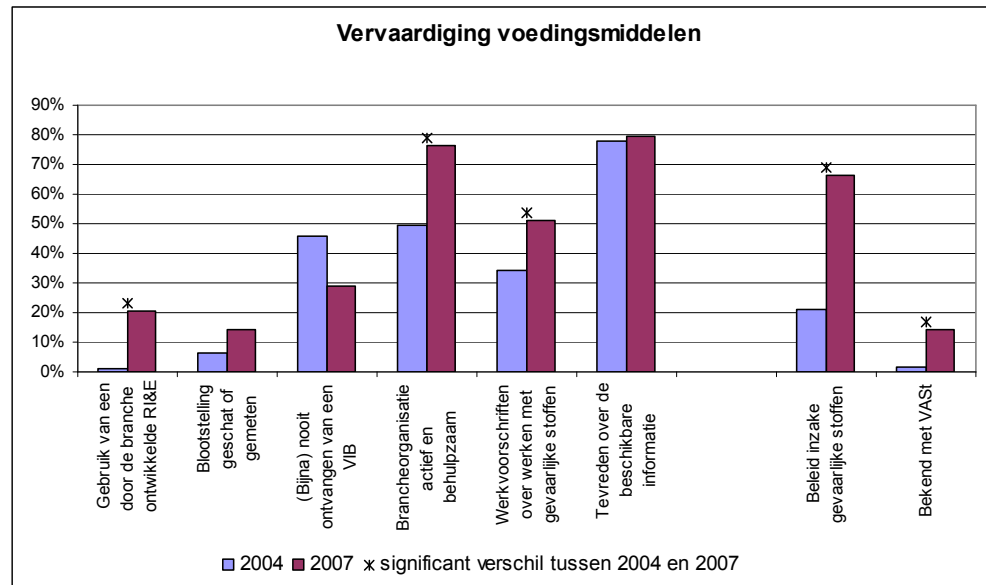
In de sector schoonmaak en reiniging is één significante verandering zichtbaar (figuur 10). Het percentage bedrijven dat (bijna) nooit een VIB ontvangt is toegenomen van 14% naar 26%.

Figuur 10 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector overige zakelijke dienstverlening: schoonmaak en reiniging

3.5.6. Vervaardiging voedingsmiddelen

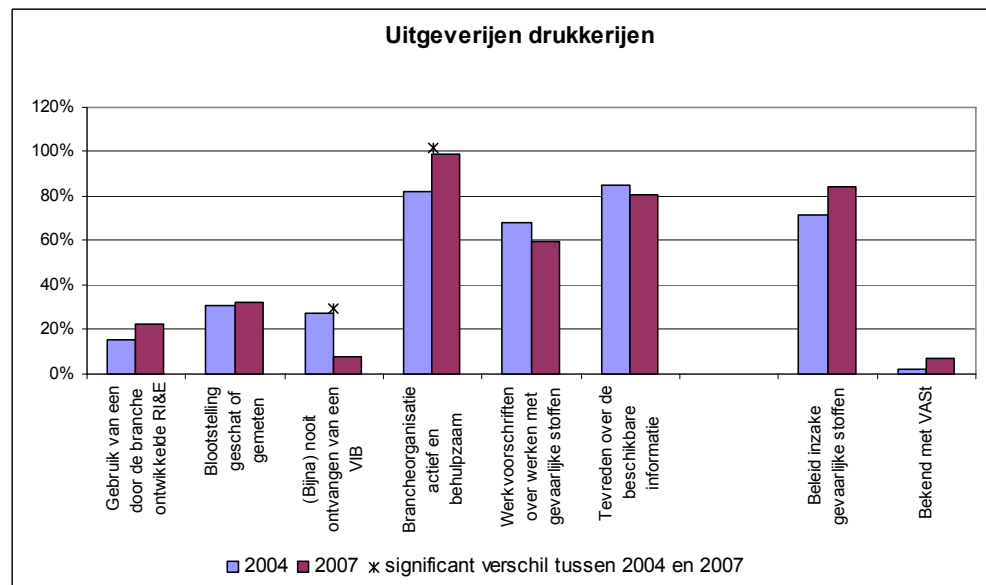
In de sector vervaardiging van voedingsmiddelen is een positief beeld zichtbaar (figuur 11). Gebruikt in 2004 nog maar 1% van de bedrijven een door de branche ontwikkelde RI&E, in 2007 is dit toegenomen naar 21%. Ook wordt de brancheorganisatie vaker als actief en behulpzaam gezien. Dit steeg van 50% in 2004 naar 77% in 2007. In de helft van de bedrijven (51%) krijgen de werknemers ook werkvoorschriften over het werken met gevaarlijke stoffen, terwijl dit in 2004 nog maar bij 1 op de 3 (34%) van de bedrijven gebeurde. Tenslotte hebben ruim drie keer zo veel bedrijven een beleid inzake gevaarlijke stoffen. Dit steeg van 21% in 2004 naar 66% in 2007. De bekendheid van VAST steeg van 2% naar 14%.

Figuur 11 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector vervaardiging voedingsmiddelen

3.5.7. Uitgeverijen en drukkerijen

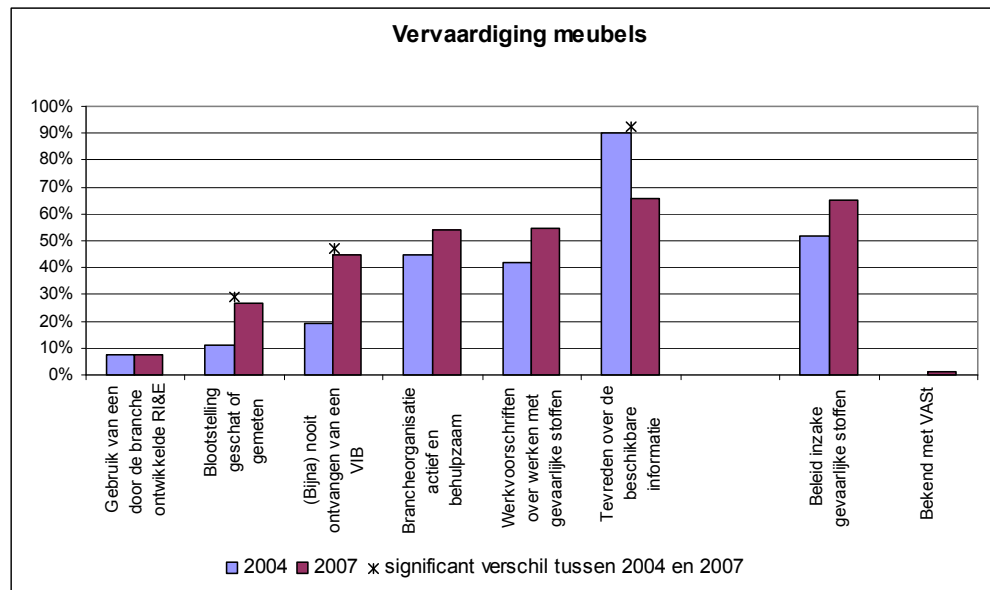
Bij de uitgeverijen en drukkerijen krijgen in 2007 vrijwel alle bedrijven VIB's (indien van toepassing) (figuur 12). Slechts 8% geeft aan dat dit (bijna) nooit gebeurt, terwijl dit in 2004 nog bij 27% van de bedrijven het geval was. Ook vinden vrijwel alle bedrijven (99%) de brancheorganisatie actief en behulpzaam. In 2004 was dit bij 82% van de bedrijven het geval.

Figuur 12 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector uitgeverijen drukkerijen

3.5.8. Vervaardiging meubels

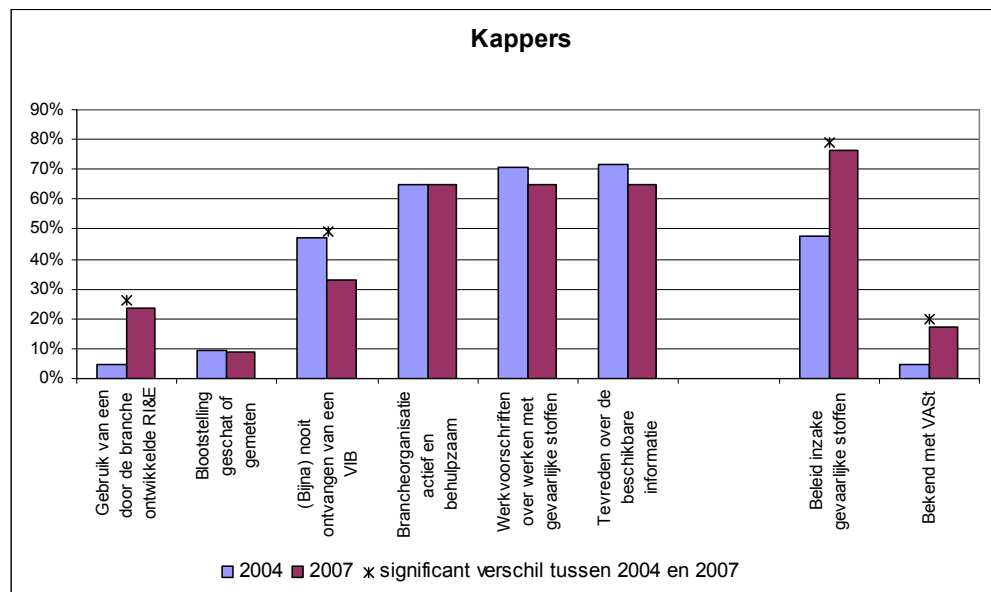
Binnen de sector vervaardiging van meubels werd in 2004 de blootstelling bij 1 op de 10 bedrijven (11%) geschat of gemeten. In 2007 gebeurt dit bij 1 op de 4 bedrijven (26%) (figuur 13). Wel ontvangen minder bedrijven, indien relevant, een VIB. In 2004 gebeurde dit nog bij 19% van de bedrijven, in 2007 geeft bijna de helft (45%) van de bedrijven aan (bijna) nooit een VIB te ontvangen. Ook de tevredenheid over de beschikbare informatie is afgenomen. Was in 2004 nog bijna iedereen tevreden (90%), in 2007 is dit afgenomen naar 66%.

Figuur 13 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector vervaardiging meubels

3.5.9. Overige dienstverlening: kappers

Het gebruik van een door de branche ontwikkelde RI&E is bij de kappers duidelijk toegenomen (figuur 14). In 2004 werd dit door 1 op de 20 (5%) van de bedrijven gebruikt, in 2007 door 1 op de 4 (24%) van de bedrijven. Bedrijven ontvangen ook, indien nodig, vaker een VIB. In 2004 ontving bijna de helft (47%) van de bedrijven bijna nooit een VIB, in 2007 is dit afgenomen naar 33%. Ruim drie kwart (77%) van de kappers heeft een beleid inzake het werken met gevaarlijke stoffen. In 2004 was dit nog 48%. Tenslotte is de bekendheid van VAS toegenomen van 5 naar 18%.

Figuur 14 Veranderingen in tussen 2004 en 2007 binnen de sector overige dienstverlening: kappers

4. Discussie over de resultaten

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van het onderzoek naar de effectiviteit van het VASSt-programma, zoals die zijn gemeten tijdens de werkgeversenquête. Waar dat mogelijk is vergelijken we de resultaten met de nulmeting zoals die in 2004 is uitgevoerd.

De onderzoeksvragen van het ministerie van SZW voor dit onderzoek zijn:

1. Wat is de eindwaarde van de prestatiegegevens van het programma VASSt, zoals (voor een deel) gemeten in de nulmeting onder werkgevers en wat is de ontwikkeling t.o.v. de nulmeting?
2. Is er verschil tussen VASSt-actieve en niet-actieve branches, en is het aannemelijk dat dit door het programma VASSt komt?

Om deze vragen te beantwoorden zullen we de onderzoeksgegevens bundelen in een aantal deelanalyses, op basis waarvan deze onderzoeksvragen kunnen worden beantwoord.

Achtereenvolgens analyseren we:

- de waarde van de twee onderzoeken in relatie tot het doel van het onderzoek;
- de bekendheid van het VASSt-programma en de VASSt-instrumenten;
- de ontwikkeling van de indicatoren voor het stoffenbeleid van bedrijven en voor VASSt;
- de effecten gerelateerd aan het model Input – Throughput – Output – Outcome;
- de resultaten van de vragen over de toekomstige ontwikkelingen.

4.1 De waarde van het onderzoek

Steekproef

De onderzoeken in 2004 – de nulmeting – en in 2007 – de eindmeting – van het programma VASSt zijn op vergelijkbare wijze opgezet. De steekproef van bedrijven is vrijwel even groot, dezelfde branches zijn bevroegd.

In de verdeling van het aantal bedrijven dat werd onderzocht per (deel-)branche heeft wel een kleine verschuiving plaats gevonden, met als doel om meer bedrijven in branches die actief zijn geweest met VASSt-actieplannen te bereiken.

In 2004 was nog niet geheel bekend welke branches actief zouden zijn binnen VASSt. In 2007 was natuurlijk wel bekend in welke branches een VASSt-actieplan is opgesteld en uitgevoerd. Omdat het aantal bedrijven dat wordt bereikt binnen een VASSt-actieplan nooit 100% is (niet ieder bedrijf is bijvoorbeeld lid van de betrokken branche-organisatie, en niet ieder bedrijf is actief binnen het actieplan) hebben we de kans om een bedrijf te bevroegen dat actief is geweest in VASSt, of één van de VASSt-instrumenten gebruikt zou kunnen hebben, vergroot.

Deze wijziging heeft geen effect op de waarde van de gemeten getallen, omdat verschillen in de steekproef met weegfactoren worden gecorrigeerd. De wijziging heeft wel een effect op de significantie van de te vinden effecten: de significantie wordt groter.

Vragenlijst

Een tweede wijziging van het onderzoek ten opzichte van de nulmeting ligt in de vragenlijst. Bij het opstellen van de vragenlijst van de eindmeting hebben we de volgende veranderingen doorgevoerd:

- De vragenlijst hebben we ingekort. Om de bereidheid van werkgevers voor het beantwoorden van de vragenlijst te vergroten is daarom in overleg met het ministerie van SZW en de werkgevers een aantal vragen geschrapt die geen bijdrage leveren aan de prestatie-indicatoren.
- Daarentegen zijn ook een aantal vragen toegevoegd: vragen over instrumenten die binnen het programma VASt zijn ontwikkeld en enkele vragen over toekomstige ontwikkelingen zoals REACH en de arbocatalogi.

De veranderingen in de vragenlijst hebben geen grote effecten gehad op de respons. De start van de vragenlijst en de lengte van de vragenlijst zijn vergelijkbaar geweest.

Kleine bedrijven

Opvallend is dat het aantal bevroegde kleine bedrijven (dus met een aantal werknemers tussen de 1 en 10) opvallend groter is bij de eindmeting. Door de eerder genoemde verschuiving naar VASt-actieve branches is een groter aantal bedrijven in de VASt-actieve branches bevroegd. Deze grotere steekproef leidde ertoe dat meer kleinere bedrijven zijn ondervraagd. Voor de waarde van het onderzoek heeft dit geen nadelige gevolgen, omdat de resultaten zijn gewogen, zodat de nulmeting en de eindmeting goed vergeleken kunnen worden.

VASt-actieve branches

Om te kunnen nagaan of het programma VASt invloed heeft gehad op de ontwikkeling in het stoffenbeleid van bedrijven, zijn branches onderscheid op het criterium VASt-actief en niet-VASt-actief. Branches zijn daarbij ingedeeld op het criterium of er binnen de branche een actieplan werd uitgevoerd. Reeds voorafgaand aan het onderzoek konden vraagtekens gesteld worden bij deze indeling: VASt is namelijk niet het enige programma dat zich richt op de verbetering van de arbeidsomstandigheden en het stoffenbeleid in bedrijven. Ook voerden branches in het kader van de arboconvenanten activiteiten uit. Anderzijds waren niet alle actieplannen gericht op een gehele branche. Gezien de wisselende resultaten tussen bedrijven uit VASt-actieve en niet-VASt-actieve branches kunnen we stellen dat het inderdaad vrijwel onmogelijk is de VASt-activiteit van een branche eenduidig vast te stellen.

Om aan dit vraagstuk tegemoet te komen is daarom ook het begrip VASt-actief bedrijf geïntroduceerd, wat een beter onderscheid geeft binnen de resultaten van het onderzoek.

Geen mening

Ook is opvallend dat het percentage bedrijven dat bij een aantal vragen het antwoord 'geen mening' geeft groter is geworden. Een verklaring kan liggen in een andere wijze van vraagstelling door de onderzoekers van Research voor Beleid (bij de nulmeting) en TNS NIPO (bij de eindmeting). Dit is moeilijk achteraf te controleren, omdat de vragenlijsten zeer vergelijkbaar waren. Geprobeerd is verschillen in de onderzoekstechniek uit te sluiten door bijvoorbeeld dezelfde instructie aan de onderzoekers te geven.

Betrekkelijkheid van de antwoorden

Hoe betrekkelijk antwoorden kunnen zijn, zien we aan de antwoorden in het onderzoek op de vraag ‘Wordt in uw bedrijf gewerkt met Schoonmaak- of desinfectiemiddelen (bijv. zeep, chloor, ammonia)?’. In de nulmeting antwoordde 46% van de bedrijven deze vraag positief, bij de eindmeting 60%. Deze verandering is statistisch significant... Een verklaring kan liggen in de onheldere vraagstelling. De ondervraagden zouden kunnen denken dat schoonmaakmiddelen die niet door eigen werknemers worden gebruikt, maar door de schoonmaakdienst, niet mee zouden tellen. Ook kan de ondervraagde vooral het begrip ‘desinfectiemiddelen’ kunnen horen in de vraag, en op de aanwezigheid daarvan het antwoord hebben gebaseerd. De stijging van het percentage zou er dus op kunnen duiden dat een groter aantal ondervraagden bij de eindmeting het gebruik van schoonmaakmiddelen als “werken met gevaarlijke stoffen” herkennen.

Een vergelijkbaar lastig te verklaren verschijnsel is de vraag over de bekendheid met VASt in de sector Bouwnijverheid/afwerking. In 2004 kende 8% van de bedrijven het programma VASt, in 2007 was dit gedaald tot 0,2%. Wij kunnen ons geen logische verklaring voorstellen.

Conclusie

Deze overwegingen geven aanleiding tot de conclusie dat – hoewel bij de opzet van het onderzoek getracht is om de resultaten zo vergelijkbaar mogelijk te maken – er toch lastig te verklaren verschillen zijn waar te nemen tussen de nulmeting en de eindmeting.

4.2 De bekendheid van het VASt-programma en de VASt-instrumenten*Bekendheid van VASt*

De naam van het programma VASt is niet bekender geworden in de afgelopen jaren. Zo'n 6% van de bedrijven is bekend, en dat getal is gelijk gebleven. Bij nadere analyse blijkt dat vooral de grotere bedrijven (13%) en de bedrijven in niet-actieve branches (9%) gemiddeld hoger scoren dan de gehele onderzoekspopulatie. Hierin ligt ook de verklaring: de grotere bedrijven in de bouw en de chemische industrie waren niet betrokken bij de VASt-actieplannen, omdat deze niet in hun branche voorkwamen. Maar deze bedrijven zijn doorgaans wel actief op het terrein van arbo- en milieubeleid, en zijn goede volgers van overheidsinitiatieven.

Het feit dat de betrekkelijk kleine groep van 6% van de bedrijven die VASt kent niet groter is, is wel opvallend. Kennelijk is de ‘in-crowd’-groep van bedrijven die ook voor de nulmeting – dus voordat alle VASt-initiatieven en -uitingen aanwezig waren – bekend waren met VASt niet groter geworden. De publiciteit over het VASt-programma heeft zich geconcentreerd op die in-crowd van bedrijven.

Anderzijds is het geen probleem dat het begrip VASt geen begrip bij alle bedrijven is geworden. Het bekendmaken van het begrip VASt was zeker geen doelstelling van het programma. Van de bedrijven die we binnen dit onderzoek VASt-actief noemen (bedrijven die VASt kennen, of gebruik hebben gemaakt van VASt-instrumenten als de Stoffenmanager of PIMEX) was 40% bekend met het programma VASt. Deze groep gebruikt dus PIMEX of de Stoffenmanager zonder VASt te kennen.

VASSt-actieve bedrijven

Van de gehele groep bedrijven is zo'n 15% VASSt-actief. Daarnaast is in zo'n 50% van de bedrijven een stoffenbeleid aanwezig, terwijl 35% aangeeft geen stoffenbeleid te hebben. Van deze groep VASSt-actieve bedrijven is 57 % bekend geraakt met VASSt via de branche-organisatie, 16% via een leverancier, en 8% via het bedrijventerrein. VASSt-actieve bedrijven zijn relatief oververtegenwoordigd in chemische industrie, de voedingsindustrie, de schoonmaak en de apothekers. Opvallend hierbij is dat de twee eerstgenoemde sectoren geen actieplan hadden.

Van de gehele populatie is 16% bekend met de Stoffenmanager en kent 7% de PIMEX-filmpjes.

In absolute zin zijn deze getallen laag. De wens is natuurlijk dat het bereik van een instrument als de (branchespecifieke) Stoffenmanager in een actieve branche veel groter zou zijn. Anderzijds kunnen deze getallen als zeer bemoedigend worden ervaren. De meeste van de instrumenten zijn pas in het laatste jaar van het VASSt-programma gereed gekomen, zodat de verspreiding van deze instrumenten pas nu op gang zal moeten komen.

Activiteit van de bedrijven

Van de totale populatie bedrijven is een groter aantal actief geworden. Het aantal bedrijven zonder beleid is gezakt van 53% naar 35%. Opvallend is dat een groot aantal van de ondervraagden van bedrijven zonder beleid een zelfstandige is (33%).

Opvallend is dat in de prioritaire branches (waar dus de blootstelling aan stoffen ernstig is) minder vaak beleid is dan in de niet-prioritaire branches.

Risicobewustzijn

In het onderzoek is een vraag gesteld naar de ontwikkeling van het risicobewustzijn. In bedrijven met een stoffenbeleid of VASSt-actieve bedrijven stelt zo'n 68% dat sinds de afgelopen drie jaar in het bedrijf veiliger wordt gewerkt, vooral omdat persoonlijke beschermingsmiddelen beter worden gebruikt en werknemers zich beter aan de werkinstructies houden.

Van de VASSt-actieve bedrijven vond 70% dat er veiliger gewerkt werd, terwijl bij de niet-VASSt-actieve bedrijven dit percentage slechts 32% was. Dit onderscheid is veel duidelijker en begrijpelijker dan bij de VASSt-actieve-sectoren: actief scoort 51% en niet-actief 65%. Dit bevestigt de keuze om niet alleen branches en sectoren te vergelijken, maar vooral juist individuele bedrijven.

4.3 De ontwikkeling van de indicatoren over het stoffenbeleid

Van de zes indicatoren voor het stoffenbeleid die de kern vormen van het vragenlijstonderzoek van de VASSt-eindmeting zijn de ontwikkelingen in deze paragraaf beschreven.

De eerste twee prestatie-indicatoren "gebruik van door branche ontwikkelde stoffen RIE instrument" en "blootstelling beoordeeld"¹⁰ zijn vooraf tot prestatie-indicatoren voor het VASSt programma aangewezen.

¹⁰ Rapportage VASSt programma 2004/2005, Ministerie van SZW, 2005

Tabel 20 De ontwikkeling van de zes indicatoren over het stoffenbeleid

		Indicatoren over het stoffenbeleid	Nulmeting 2004	Eindmeting 2007	Significante verandering
VAST- indicator	1)	Het percentage bedrijven dat een door de branche ontwikkelde stoffen RIE gebruikt	7%	15%	Ja
	2)	Het percentage bedrijven dat de blootstelling aan stoffen beoordeelt (meet en/of schat)	24%	22%	Nee
	3)	Het percentage bedrijven dat bijna nooit of nooit een VIB ontvangt van leverancier	35%	25%	Ja
	4)	Het percentage bedrijven dat de brancheorganisatie actief en behulpzaam vindt op het gebied van stoffen	55%	53%	Nee
	5)	Het percentage bedrijven dat werknemers werkvoorschriften geeft over gezond werken met stoffen	54%	59%	Ja
	6)	Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie die ter beschikking staat over stoffen en gezondheidsrisico's	76%	64%	Ja

Branche-stoffen-RI&E

Het aantal bedrijven dat een branche-stoffen-RI&E ter beschikking heeft is gegroeid. Deze prestatie-indicator is één van de twee vooraf vastgestelde indicatoren om het programma VASSt te beoordelen. Daardoor is het aantal bedrijven dat deze branche-RI&E gebruikt ook gegroeid van 7 naar 15%. Daarmee scoort deze prestatie-indicator positief.

De groei heeft vooral plaatsgevonden bij bedrijven die ook al een niet-branche-specifieke RI&E gebruikte. Deze bedrijven zijn dus een betere RI&E-methode gaan gebruiken.

De toename is vooral bij de kleinere bedrijven, wat als zeer positief gezien mag worden, daar het VASSt-programma zich juist ook richtte op het MKB.

Anderzijds is het de vraag of VASSt deze groei heeft veroorzaakt. De groei vindt namelijk plaats ongeacht of de branche VASSt-actief is geweest.

Beoordeling van de blootstelling

Deze prestatie-indicator is niet gestegen of gedaald. Dit is de tweede prestatie-indicator die vooraf was vastgesteld om het programma VASSt te beoordelen. Er is wel verandering: bedrijven zijn de blootstelling meer gaan meten. Bedrijven waar meer wordt gemeten horen tot niet-actieve sectoren en tot de grotere bedrijven. Hieronder vallen wederom de grotere bouwbedrijven en de chemische industrie.

Opgemerkt moet worden dat juist deze prestatie-indicator niet is gestegen, aangezien hij samenhangt met een wettelijke verplichting¹¹. Op basis van de gegevens moet gesteld

¹¹ Bedrijven die niet voldoen aan de wettelijke verplichting om een risico-beoordeling over de blootstelling aan stoffen te hebben, kunnen natuurlijk wel maatregelen hebben getroffen om de blootstelling te beperken.

worden dat het programma VASSt niet heeft geleid tot het verhogen van de naleving van deze verplichting.

Het feit dat deze indicator zich niet heeft ontwikkeld, is ook goed te begrijpen: de door de branches ontwikkelde instrumenten zijn grotendeels in 2007 gereed gekomen, en kunnen pas de komende jaren worden toegepast door bedrijven. De verwachting is dan ook dat deze tweede prestatie-indicator zich in de nabije toekomst ook positief zal ontwikkelen.

Veiligheidsinformatiebladen

Verspreiding van informatie over gevaarlijke stoffen in de keten van producent, via leverancier naar gebruiker is een belangrijke voorwaarde voor een beter gevaarlijke stoffenbeleid. Het is daarom goed dat deze indicator zich gunstig heeft ontwikkeld. Veel minder bedrijven ontvangt (vrijwel) nooit een VIB.

Bedrijven die vaker dan andere vrijwel nooit een VIB ontvangen bevinden zich in de bouwnijverheid, onder de niet-actieve en onder de kleine bedrijven.

Het feit dat nog steeds een aanzienlijke groep bedrijven zegt vrijwel nooit een VIB te krijgen kan op verschillende manieren worden begrepen:

- In de sector (en dat kan zeer goed in de bouwnijverheid het geval zijn) wordt wel met gevaarlijke stoffen gewerkt, maar het wordt niet als zodanig benoemd. Dat betekent dat VIB's weinig bekend zijn, omdat producenten deze niet meesturen.
- In bedrijven zonder een actief stoffenbeleid zal het begrip VIB weinig bekend voorkomen. Daarom zal de verspreiding binnen het bedrijf, en daarom ook de bekendheid bij de ondervraagde, minder aanwezig zijn.

Ondersteuning door de brancheorganisatie

Zowel tijdens de nulmeting als tijdens de eindmeting is ongeveer een zesde van de bedrijven niet aangesloten bij een brancheorganisatie. Het percentage bedrijven dat zegt dat de brancheorganisatie behulpzaam is iets gedaald, maar dat is niet significant. Wel is het percentage bedrijven dat geen mening over de behulpzaamheid heeft groter geworden, wat op zich een negatieve ontwikkeling is.

Op basis van deze indicator kan worden gesteld dat de groep bedrijven die zich ondersteund voelt door de brancheorganisatie (nog) niet groter is geworden.

Werkinstructies over het werken met gevaarlijke stoffen

Het aantal bedrijven dat actief is door werknemers werkinstructies over stoffen te geven is significant gegroeid. Zeer fraai is dat dit percentage juist bij de kleine bedrijven nog meer is gegroeid: van 40 naar 55%. Ook het aantal bedrijven dat informatie geeft over de gevaren van stoffen is gestegen van 52% naar 66%.

Bedrijven zijn daarnaast op meer verschillende manieren informatie gaan geven: meer tijdens het werkoverleg, geïntegreerd in algemene werkinstructies, instructies bij in-dienst-name, in interne vakopleidingen. Juist de grotere variatie aan aanbiedingsmomenten maakt de effectiviteit van de werkvoorschriften groter.

Deze positieve ontwikkeling van de indicator kan niet rechtstreeks verklaard worden uit het VASSt-programma. In VASSt-actieve sectoren is de ontwikkeling niet echt anders dan in niet-VASSt-actieve.

Informatie over gevaarlijke stoffen

Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie is gedaald naar 64%. Echter het aantal ontevreden bedrijven is ook gedaald. Er zijn meer bedrijven gekomen die geen mening over dit onderwerp hebben.

Wel heeft er een duidelijke verschuiving plaatsgevonden. Bij de nulmeting was een grote groep bedrijven ontevreden over de kwaliteit van de informatie: onduidelijk en niet praktisch toepasbaar. In de eindmeting zijn bedrijven juist ontevreden over de kwantiteit: er is te weinig informatie te vinden, en het is ook slecht te vinden. Dit kan toch positief geduid worden. Kennelijk zijn bedrijven beter in staat om de informatie te beoordelen, de informatie is ook beter geworden, en dat heeft – mogelijk – geleid tot een grotere behoefte aan nog meer informatie.

Verschillen tussen de subgroepen

In het onderzoek hebben we een onderscheid kunnen maken tussen:

- De mate van prioriteit die de stoffenproblematiek in de branche heeft.
- Het feit of in de branche een VASSt-actieplan is uitgevoerd.
- Het feit of het bedrijf zelf betrokken is geweest bij VASSt-activiteiten.
- Het aantal werknemers van het bedrijf.

Voor alle indicatoren zijn de ontwikkelingen ook voor de subgroepen geanalyseerd. De uitkomsten daarvan zijn niet zeer opvallend:

- De prioritaire branches scoren niet steeds beter of slechter dan de niet-prioritaire branches. De resultaten daarin zijn zeer wisselend. Enerzijds zal de noodzaak in een prioritaire branche groter zijn om verbeteringen door te voeren en is dus een positieve ontwikkeling zichtbaar. Anderzijds is in een niet-prioritaire branche al veel geregeld en is het makkelijker om verbeteringen door te voeren.
- Branches met een actieplan scoren niet beter dan branches zonder. Dat komt omdat in bijvoorbeeld de chemie en de bouw al veel activiteiten over arbo en milieu plaatsvinden. Deze branches wegen zwaar mee in de gehele populatie.
- Kleine bedrijven scoren doorgaans slechter dan grote bedrijven in absolute zin, maar de positieve ontwikkelingen zijn bij kleine bedrijven doorgaans groter. Dat is te verklaren uit het grotere verbeteringspotentieel dat kleine bedrijven hadden.

De scores van VASSt-actieve bedrijven

Een tweede analyse is gedaan naar het effect van het feit dat een bedrijf VASSt-actief is. Bedrijven die actief zijn geweest in het programma VASSt, ofwel een of meer van de VASSt-instrumenten hebben gebruikt, scoren in absolute zin hoger dan het gemiddelde van alle bedrijven die met stoffen werken in Nederland. Wanneer deze groep VASSt-actieve bedrijven enkel vergeleken wordt met de bedrijven met een stoffenbeleid zijn de verschillen minder spectaculair. De VASSt-actieve bedrijven hebben dan vooral vaker de beschikking over een branche-stoffen-RIE.

Tabel 21 Trends in de tijd bij een aantal belangrijke -indicatoren¹²

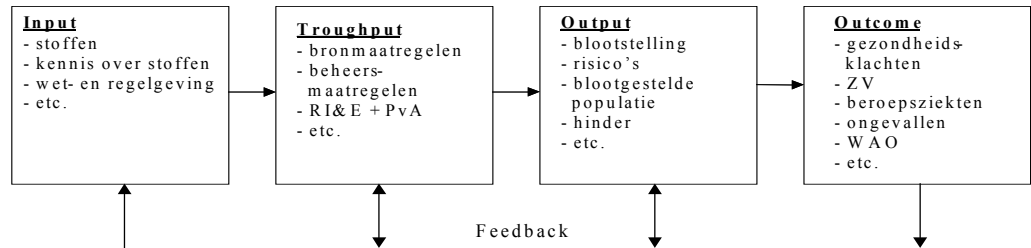
	Niet-actief bedrijf			Bedrijf met stoffen beleid			VASt actief bedrijf	Streven
	2004	2007		2004	2007		2007	
Het percentage bedrijven dat een door de branche ontwikkelde stoffen RIE gebruikt	0,2%	2%	▲	14%	17%	=	37%	▲
Het percentage bedrijven dat de blootstelling aan stoffen beoordeelt (meet en/of schat)	10%	7%	=	36%	30%	▼	29%	▲
Het percentage bedrijven dat bijna nooit of nooit een VIB ontvangt van leverancier (indien van toepassing)	49%	43%	▼	27%	32%	=	24%	▼
Het percentage bedrijven dat de brancheorganisatie actief en behulpzaam vindt op het gebied van stoffen (indien aangesloten bij branche organisatie)	64%	50%	▼	63%	70%	▲	74%	▲
Het percentage bedrijven dat werknemers werkvoorschriften geeft over gezond werken met stoffen	30%	32%	=	74%	71%	=	80%	▲
Het percentage bedrijven dat tevreden is over de informatie die ter beschikking staat over stoffen en gezondheidsrisico's	55%	78%	▲	78%	67%	▼	78%	▲
% bedrijven dat aangeeft dat er veiliger wordt gewerkt met stoffen sinds de afgelopen 3 jaar.	-	32%	-	-	67%	-	70%	-

▼ significant lager (p=0.05), ▲ significant hoger (p=0.05), = geen significant verschil

¹² De percentages en significanties in deze tabel lijken op het eerste gezicht niet te stroken met de getallen en significanties uit tabel 1. Hiervoor zijn twee redenen te geven: (1) er wordt hier gekeken naar subgroepen. Doordat deze groepen kleiner zijn dan de totale groep is het moeilijker om een verschil als significant aan te merken. Hierdoor kan het zijn dat de veranderingen in de totale groep significant zijn, maar in de subgroepen niet. (2) Er zijn duidelijke veranderingen in de relatieve groeps groottes van de subgroepen tussen 2004 en 2007. Zo is de groep bedrijven met een stoffenbeleid in 2007 relatief groot, terwijl in 2004 juist de groep 'niet actief' relatief groot is. Hierdoor worden de resultaten van de hele groep in 2007 sterk in de richting van de bedrijven met een stoffenbeleid getrokken, terwijl de resultaten van 2004 sterk in de richting van de groep inactieve bedrijven wordt getrokken.

4.4 Het model Input – Throughput – Output – Outcome

De vragen in de vragenlijst zijn opgesteld aan de hand van een reeks mogelijke prestatie-indicatoren¹³.

Figuur 15 Model 'Input, troughput, output, outcome' voor de bepaling prestaties van het VASSt-programma

De gedachte achter de indicatoren over het stoffenbeleid is dat er een verband tussen deze indicatoren is. En dat het programma VASSt daar invloed op heeft gehad. Nu haken de activiteiten binnen het VASSt-programma vooral aan bij Input en Throughput. Een instrument als de Stoffenmanager leidt in eerste instantie tot meer kennis over de stoffenproblematiek en helpt de bedrijven bij het uitvoeren van de RI&E - zo kunnen we verwachten. Het effect hiervan - minder blootstelling en minder gezondheidsklachten - zijn gevolgen, die mogelijk wel maar mogelijk ook nog niet zijn te meten.

De input in het model wordt beschreven door de indicatoren (1) de ondersteuning door de brancheorganisatie, (2) de beschikbaarheid van informatie in de vorm van veiligheidsinformatiebladen en (3) de mate van voorlichting aan werknemers. De ontwikkeling van deze indicatoren is (gematigd) positief te noemen. Ook de tevredenheid over de informatie, die in absolute zin is afgenomen, maar waaruit wel blijkt dat de informatie beter is geworden dan dat vooral de behoefte aan informatie groter is geworden kunnen we positief duiden.

De throughput in het model bestaat in ieder geval uit de prestatie-indicatoren branche-RI&E en beoordeling van de blootstelling. Daar de throughput volgt op de input zou een positieve ontwikkeling van deze indicatoren te wensen zijn. Deze ontwikkeling is voorzichtig positief. Daar de branche-instrumenten die in de VASSt-actieplannen zijn ontwikkeld pas grotendeels in 2007 gereed zijn gekomen, en daarom pas vanaf dit jaar zullen worden verspreid over de bedrijven is het goed mogelijk dat de eindmeting naar deze factoren te vroeg is.

Tot de throughput-indicatoren hoort ook de keuze van beheersmaatregelen. Uit het onderzoek blijkt dat een groter aantal bedrijven bronmaatregelen neemt dan bij de nulmeting. Zo'n 56% (2004: 47%) heeft specifieke aandacht bij de inkoop, 61% vervangt gevaarlijke stoffen door minder gevaarlijke. Ook wordt er vaker door leidinggevenden toezicht gehouden bij het werken met stoffen en worden meer afzuiginstallaties gebruikt. Dit gaat ten koste van het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (een daling van 93% in 2004 naar 86% in 2007), wat kan

¹³ Deze prestatie-indicatoren zijn beschreven in het rapport *Prestatie indicatoren en inrichting nulmeting Programma Versterking Arbeidsomstandigheden (VASSt)*, S.M. Nossent, J. Popma, M. Groenewold, TNO Arbeid, Hoofddorp, 2003.

betekenen dat bedrijven maatregelen zijn gaan kiezen die hoger in de arbeidshygiënische strategie thuishoren.

4.5 Toekomstige ontwikkelingen

Het programma VASt is afgelopen, maar nieuwe ontwikkelingen dienen zich al aan. De vernieuwde Arbowet stimuleert werkgevers en werknemers goede praktijken te beschrijven in een Arbocatalogus, en de Europese REACH-verordening vereist een verantwoordelijkere rol voor bedrijven die stoffen produceren en verwerken.

Uit het onderzoek blijkt dat een groot aantal bedrijven positief is ten aanzien van het toepassen van goede voorbeelden. Wel 44% past zelf goede voorbeelden toe, en 42% heeft zelf goede voorbeelden die het bedrijf zou willen delen met collega-bedrijven. Vooral bedrijven die VASt-actief zijn of een stoffenbeleid hebben scoren hoog.

Van alle bedrijven heeft nog maar 14% gehoord van REACH. Nog maar 4% van de bedrijven is zich aan het voorbereiden op REACH of verzameld in ieder geval informatie over REACH. De groep die nog geen weet heeft van REACH is dus groot. Opvallend is dat het vooral de VASt-actieve bedrijven zijn die al met REACH bezig zijn. Van deze groep is slechts 58% onkundig van het bestaan van REACH, terwijl dat voor de niet-actieve bedrijven 94% en voor de bedrijven met een stoffenbeleid 88% is.

5. Conclusies

Wat is de eindwaarde van de prestatiegegevens van het programma VASt, zoals (voor een deel) gemeten in de nulmeting onder werkgevers en wat is de ontwikkeling t.o.v. de nulmeting?

De indicatoren over het stoffenbeleid bij bedrijven geven een gemengd beeld: slechts drie van de zes hebben zich positief ontwikkeld. Dit beeld kan genuanceerd worden als we de resultaten beoordelen volgens het model van Input – Throughput – Output – Outcome.

Vier van de indicatoren zeggen iets over de input. Daarvan zijn er twee positief (aanwezigheid van VIB's, en voorlichting over stoffen), een neutraal (ondersteuning door branche-organisatie), en een factor is negatief (tevredenheid over stoffeninformatie). Bij de tevredenheid over stoffeninformatie is de negatieve ontwikkeling te verklaren uit een grotere behoefte aan informatie, wat op zich positief is.

Van de twee van de throughput-indicatoren is er een positief (branche-RI&E-instrument) en een neutraal (beoordeling van de blootstelling). Verder blijkt uit het onderzoek dat bronmaatregelen vaker worden toegepast.

Gezien de throughput ook in tijd volgt op de input, is het mogelijk nog te vroeg om al veel verandering in de throughput-indicatoren te verwachten. Effecten in de output of outcome zijn al in het geheel niet te verwachten. Daarom geeft de ontwikkeling van de indicatoren toch een voorzichtig positief beeld.

Van de twee prestatie-indicatoren van het VASt-programma, heeft de eerste – de aanwezigheid van een branche-stoffen-RIE – zich positief ontwikkeld: het aantal bedrijven met een branche-stoffen-RIE is verdubbeld. Deze ontwikkeling is ook het gevolg van het programma VASt, waarin bij veel branche-actieplannen branche-stoffen-RIE's zijn ontwikkeld.

Opgemerkt moet worden dat juist de tweede prestatie-indicator – de blootstelling aan stoffen beoordeeld - niet is gestegen, aangezien hij samenhangt met een wettelijke verplichting. Op basis van de gegevens moet gesteld worden dat het VASt-programma niet heeft geleid tot het verhogen van de naleving van deze verplichting.

Het feit dat deze indicator zich niet heeft ontwikkeld, is ook goed te begrijpen: de door de branches ontwikkelde instrumenten zijn grotendeels in 2007 gereed gekomen, en kunnen pas de komende jaren worden toegepast door bedrijven. De verwachting is dan ook dat deze tweede prestatie-indicator zich in de nabije toekomst ook positief zal ontwikkelen.

De bekendheid van de VASt-instrumenten als de Stoffenmanager en PIMEX is vanzelfsprekend toegenomen. Opvallend is dat veel van de gebruikers van deze instrumenten het programma VASt zelf niet kennen. Wel blijkt uit verschillende antwoorden dat de groep bedrijven die bereikt wordt door het programma VASt en door de brancheorganisaties niet echt groter wordt. Er is kennelijk een vaste groep bedrijven die de nieuwe ontwikkelingen van de overheid en van brancheorganisaties nauwlettend volgt, terwijl een andere groep – die vanzelfsprekend veel groter is – vrij indifferent is ten aanzien van deze initiatieven. Opvallend is dat we wel een positieve trend – bijvoorbeeld in de mate van voorlichting over stoffen – kunnen waarnemen.

Is er verschil tussen VASSt-actieve en niet-actieve branches, en is het aannemelijk dat dit door het programma VASSt komt?

Bedrijven die actief zijn geweest in het programma VASSt, ofwel een of meer van de VASSt-instrumenten hebben gebruikt, hebben vaker de beschikking over een branchestoffen-RIE, dan de totale groep bedrijven. Hoewel deze groep op alle indicatoren in absolute zin hoger scoort dan de andere bedrijven in de eindmeting van 2007, is het opvallend dat deze groep VASSt-actieve bedrijven op twee indicatoren juist een significante verslechtering laat zien (beoordeling blootstelling, en behulpzaamheid brancheorganisatie). Positief is dat deze bedrijven meer veiligheidsinformatiebladen ontvangen en meer tevreden zijn over de informatie die zij vergaren over gevaarlijke stoffen.

Het leggen van een eenduidige relatie tussen het VASSt-programma en de positieve trends in de ontwikkeling van het stoffenbeleid bij bedrijven is lastig. Bij zowel VASSt-actieve bedrijven als niet-VASSt-actieve bedrijven, bij zowel VASSt-actieve branches als niet-VASSt-actieve branches zijn er positieve ontwikkelingen. Bij bedrijven die wel een beleid hebben over stoffen, maar niets met VASSt of VASSt-instrumenten hebben gedaan, zijn de positieve trends ook te zien, en vaak in nog sterkere mate dan bij de VASSt-actieve bedrijven. Dit laatste kan verklaard worden uit de wet van de verminderende meeropbrengst: in de VASSt-actieve bedrijven was al tijdens de nulmeting veel aan stoffenbeleid gedaan.

A VASt: Vragenlijst eindmeting werkgevers

Vraag

VASt: vragenlijst eindmeting werkgevers

Zou u mee willen doen aan het onderzoek?

- Ja, kan nu meedoen aan het onderzoek Ga naar vragenlijst
- Ja, maar op een ander moment Ga naar afsprakenlijst
- Nee, wil niet meedoen Ga naar weigerlijst
- Weet niet, degene die daarover gaat is niet aanwezig Later terug bellen

Indien de respondent weigert:

WEIGERLIJST: Tekst TNS-NIPO

Indien weigering: mag ik u toch twee korte vragen stellen?

Vraag 1: Waarom wilt u niet deelnemen aan het onderzoek?

Categorieën TNS-NIPO

Vraag 2: Bent u bekend met programma VASt van het Ministerie van Sociale Zaken?

- Ja
- Nee

1. Klopt het dat uw bedrijf valt in de volgende sector (overeenkomstig SBI-codes CBS):

- <<< *Automatisch in beeld laten verschijnen door computer* >>

2. En behoort uw bedrijf tot de volgende branche of keten?

- <<< *Automatisch in beeld laten verschijnen door computer* >>

3. Hoeveel personen werken er in uw bedrijf of instelling, uzelf meegeteld?

(als het bedrijf meer dan één vestiging heeft, vermeld dan alleen het aantal werknemers in de vestiging waar nu het telefonisch interview wordt gehouden)

- 1-9
- 10-49

- 50-99
- 100-499
- 500 of meer

4. Wat is uw eigen functie?

- Directeur
- Hoofd P&O
- Arbo/kwaliteitsmanager
- Arbo/milieucoördinator
- Bedrijfs/productieleider
- Zelfstandige
- Anders, nl.....

5. Wordt in uw bedrijf gewerkt met de volgende stoffen?

	Ja	Nee	Weet Niet
Oplosmiddelen (bijv. in verf, lijm, inkt of brandstoffen)	☐	☐	☐
Metaalbewerkingsvloeistoffen	☐	☐	☐
Anaesthetica, cytostatica, geneesmiddelen	☐	☐	☐
Schoonmaak- of desinfectiemiddelen (bijv. zeep, chloor, ammonia)	☐	☐	☐
Bestrijdingsmiddelen (tegen onkruid, insecten, schimmels of ongedierte)	☐	☐	☐
Kankerverwekkende stoffen	☐	☐	☐
Stoffen die schadelijk kunnen zijn voor de voortplanting ('reprotoxisch')	☐	☐	☐
Stoffen die kunnen leiden tot overgevoeligheid of allergie (bijv. latex, isocyanaten)	☐	☐	☐
Overige chemische stoffen (bijv. zuren, logen, peroxiden)	☐	☐	☐
Teerproducten (bijv. asfalt, bitumen)	☐	☐	☐
Andere gevaarlijke stof, namelijk	☐	☐	☐
Andere gevaarlijke stof, namelijk	☐	☐	☐
Andere gevaarlijke stof, namelijk	☐	☐	☐

6. Kunt u van de volgende stoffen aangeven in welke mate ze vrijkomen tijdens het werk?

	Veel	Enigszins	Niet	Weet Niet
Uitlaatgassen of rook (bijv. lussen, heftrucks, machines, testen motoren)*	☐	☐	☐	☐
* Het gaat hier niet om uitlaatgassen op parkeerplaatsen	☐	☐	☐	☐
Andere schadelijke gassen of dampen	☐	☐	☐	☐

Graan-, meel- of houtstof (bijv. malen, zagen, verspanen)	☐	☐	☐	☐
Stof van steen, beton of cement (bijv. bouwwerkzaamheden, gevelreiniging)	☐	☐	☐	☐
Stof van andere materialen (bijv. metaalvijsel, textiel, leer of rubber)	☐	☐	☐	☐
Andere gevaarlijke stof, namelijk	☐	☐	☐	☐
Andere gevaarlijke stof, namelijk	☐	☐	☐	☐
Andere gevaarlijke stof, namelijk	☐	☐	☐	☐

Indien bij alle items bij 5 en 6 "niet", of "weet niet" **Einde**

7. Heeft uw onderneming een beleid gericht op het werken met gevaarlijke stoffen?

(Toelichting: We bedoelen daarmee een beleid waarin concrete maatregelen zijn opgenomen om de gezondheidsrisico's voor het personeel die samenhangen met het werken met gevaarlijke stoffen te beperken).

- Ja
- Nee
- Weet niet

8. Wordt er in uw bedrijf veiliger gewerkt met stoffen, sinds de afgelopen 3 jaar?

- Ja
- Zou kunnen **Vraag 9a**
- Nee **Vraag 9a**
- Weet niet **Vraag 9a**

8b. Zo ja, op welke manier is dat voor u zichtbaar? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Persoonlijke beschermingsmiddelen worden beter gebruikt
- Medewerkers houden zich beter aan werkprocedures/werkinstructies
- Er zijn meer beheersmaatregelen toegepast
- Er zijn minder ongevallen
- De RI&E over gevaarlijke stoffen is uitgevoerd
- Veiligheidsinformatiebladen worden beter gelezen
- Medewerkers hebben meer kennis over de risico's van stoffen
- Op werkoverleggen wordt meer aandacht besteed aan gevaarlijke stoffen.
- De voorlichting over de risico's van stoffen is verbeterd.
- Anders, nl.:

9a. Wordt in uw bedrijf de blootstelling aan gevaarlijke stoffen beoordeeld, bijvoorbeeld, bijvoorbeeld door metingen of schattingen?

- Ja, gemeten
- Ja, geschat
- Ja, geschat en gemeten
- Nee **Vraag 10a**
- Weet niet **Vraag 10a**

9b. Welke methoden worden daarvoor gehanteerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Permanente metingen op de werkplek
- Periodieke metingen op de werkplek
- Metingen in de ademzone ('personal air sampling')
- Bloed- en/of urineonderzoek bij (groepen) werknemers
- Schattingen van blootstellingsniveaus
- Anders, namelijk
- Weet niet

10a. Is binnen uw branche een RI&E-instrument ontwikkeld/in gebruik specifiek voor gevaarlijke stoffen?

- Ja, de Stoffenmanager **Vraag 11b**
- Ja, een andere RI&E-instrument
- Nee **Vraag 11a**
- Weet niet **Vraag 11a**

10b. Heeft uw bedrijf al gebruik gemaakt van dit specifieke RI&E-instrument voor gevaarlijke stoffen?

- Ja (routing verwijderd, ook deze mensen moeten de vragen over de Stoffenmanager krijgen)
- Nee
- Weet niet

11a. Bent u bekend met de Stoffenmanager?

- Ja
- Nee

11b. Heeft u (of iemand anders binnen het bedrijf) gebruik gemaakt van de Stoffenmanager?

- Ja, voor de RI&E
- Ja, voor iets anders, namelijk..... **vraag 12**
- Nee
- Weet niet

11c. In hoeverre heeft u met de Stoffenmanager een Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) opgesteld?

- voor het gehele bedrijf
- voor één of meerdere afdelingen in het bedrijf
- voor een beperkt aantal activiteiten/werkzaamheden

12. Welke van de volgende maatregelen past uw bedrijf of instelling toe om de (gezondheids)

risico's van gevaarlijke stoffen te beperken? *(graag een antwoord op alle vragen)*

	Ja	Nee	Weet Niet
Technische maatregelen			
Gevaarlijke stoffen vervangen door minder gevaarlijke alternatieven	☐	☐	☐
Afzuiginstallaties	☐	☐	☐
Gesloten systemen	☐	☐	☐
Afgeschermd werkplekken voor het werken met gevaarlijke stoffen (bijv. cabines)	☐	☐	☐
Persoonlijke beschermingsmiddelen (bijv. mondkapjes, handschoenen, maskers)	☐	☐	☐
Noodmaatregelen bij ongevallen (bijv. speciale EHBO-kits, oog- of nooddouches)	☐	☐	☐
Aparte opslag op de werkplek (werkvoorraad)	☐	☐	☐
Een apart gevaarlijke stoffen magazijn voor giftige stoffen	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
Organisatorische maatregelen			
Specifieke aandacht bij inkoop	☐	☐	☐
Specifieke aandacht bij ontwerp processen	☐	☐	☐
Beperking van blootstellingsduur van werknemers (bijv. door taakrotatie)	☐	☐	☐
Gevaarlijke stoffen zijn voorzien van etiketten (ook na overpakken)	☐	☐	☐
Procedure voor het regelmatig verwijderen van gevaarlijke stoffen van de werkplek	☐	☐	☐
Hygiënische maatregelen (verplicht douchen, schoonmaakprocedures kleding, verbod op levensmiddelen op de werkplek etc..)	☐	☐	☐

<p>Toezichthoudende taak voor leidinggevenden</p> <p>Specifieke instructies voor bedrijfshulpverleners (BHV) voor ongevallen met gevaarlijke stoffen</p> <p>Overig</p>	☐	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

13. Worden de werknemers in uw bedrijf voorgelicht over de gezondheidsrisico's van (gevaarlijke) stoffen?

- Ja
- Nee **Vraag 14a**
- Weet niet **Vraag 14a**

13b. Op welke momenten? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Vast thema in werkoverleg of tijdens toolbox meeting
- Indien nodig in werkoverleg of tijdens toolbox meeting
- Bij nieuwe werkzaamheden of bij wijziging van werkzaamheden
- Schriftelijk bij indiensttreding
- Mondeling bij indiensttreding
- Onderdeel van interne vakopleiding
- Anders, namelijk

Enquêteur: Een 'toolbox' meeting is geen werkoverleg, maar lijkt er wel op. Het is een kort overleg waarin wordt besproken hoe de benodigde werkzaamheden worden uitgevoerd en door wie. Het is een beetje te vergelijken met een korte teambespreking voor een wedstrijd.

14. Krijgen de werknemers in uw bedrijf werkvoorschriften en instructies voor het veilig en gezond werken met (gevaarlijke) stoffen?

- Ja
- Nee **Vraag 15**
- Weet niet **Vraag 15**

14b. Op wat voor manier? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Veilig en gezond werken met stoffen is integraal onderdeel van werkprocedures
- Vast thema in werkoverleg of tijdens toolbox meeting
- Indien nodig in werkoverleg of tijdens toolbox meeting
- Bij nieuwe werkzaamheden of bij wijziging van werkzaamheden
- Schriftelijk bij indiensttreding
- Mondeling bij indiensttreding
- Onderdeel van interne vakopleiding
- Anders, namelijk

15. In hoeverre krijgt u veiligheidsinformatiebladen (VIB's) of Material Safety Datasheets (MSDS) van de leveranciers van uw grond- en hulpstoffen?

- Altijd of bijna altijd waar dit relevant is
- Meestal
- Bijna nooit of nooit
- Niet van toepassing
- Weet niet

16. Wordt binnen uw bedrijf gebruik gemaakt van de volgende bronnen van informatie rond gevaarlijke stoffen?

	Ja	Nee	Weet Niet
Chemiekaarten	☐	☐	☐
Werkplekinstructiekaarten (WIK's)	☐	☐	☐
Informatie via de computer op de werkplek (CD-Roms, databases etc.)	☐	☐	☐
Informatie via de computer in het bedrijf (CD-Roms, databases etc.)	☐	☐	☐
Internet	☐	☐	☐
Discussieforum (bijv. per e-mail)	☐	☐	☐
Opleidingen en cursussen	☐	☐	☐
Vakbladen en vakliteratuur	☐	☐	☐
Stoffenmanager	☐	☐	☐

17a. Bent u over het algemeen tevreden over de informatie die uw bedrijf ter beschikking staat over gevaarlijke stoffen en eventuele gezondheidsrisico's?

- Ja **Vraag 26**
- Neutraal **Vraag 26**
- Nee
- Weet niet/geen mening **Vraag 26**

17b. Waarom bent u ontevreden over de informatievoorziening?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Te weinig informatie voorhanden
- Informatie slecht te vinden
- Informatie te duur
- Informatie vaak onduidelijk
- Informatie vaak niet praktisch toepasbaar
- Informatie niet toegesned en op bedrijfs situatie/bedrijfsproces
- Anders, nl.

18. Is uw brancheorganisatie actief en behulpzaam op het gebied van gevaarlijke stoffen?

- Ja
- Nee
- Niet aangesloten bij een brancheorganisatie
- Weet niet

19. Ook andere organisaties en/of deskundigen kunnen uw organisatie ondersteunen bij uw stoffenbeleid. Hoe tevreden bent u over die ondersteuning?

	Geen ondersteuning gevraagd	Tevreden	Niet tevreden/niet ontevreden	Ontevreden	Weet niet/geen mening
Collega-bedrijven	☐	☐	☐	☐	☐
Leveranciers van stoffen	☐	☐	☐	☐	☐
Leveranciers van hulpmiddelen/machines	☐	☐	☐	☐	☐
Ingenieurs-/adviesbureaus	☐	☐	☐	☐	☐
Opleidingsinstellingen	☐	☐	☐	☐	☐
Arbodiensten	☐	☐	☐	☐	☐
Ministerie van Sociale Zaken en	☐	☐	☐	☐	☐

Werkgelegenheid	☐	☐	☐	☐	☐
Arbeidsinspectie	☐	☐	☐	☐	☐

20. Bent u bekend met het programma VASt van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid?

- Ja
- Nee **Vraag 21**

20b. Hoe bent u bekend geraakt met het programma VASt

- via uw branche-organisatie
- via leveranciers of klanten
- via bedrijven/organisaties op uw bedrijventerrein
- op een andere manier: zo ja welke....

20c. Heeft uw bedrijf deelgenomen aan activiteiten in het kader van VASt?

- Ja
- Nee
- Zo ja welke?
- Het bedrijf is betrokken geweest bij een VASt-actieplan.
- Deelgenomen aan een workshop over VASt
- Anders, namelijk.....

20d. Heeft u ooit de VASt-website bezocht? Zo ja, hoe vaak

- Ja, eenmalig
- Ja, meerdere malen
- Nee

21. Bent u bekend met het in PIMEX-instrument?

- Ja, één of meerdere PIMEX-filmpjes gezien
- Ja, maar nog nooit een PIMEX filmpje gezien
- Nee

22a. Maakt uw bedrijf gebruik van goede voorbeelden voor het veilig werken met stoffen zoals die door de branche-organisatie zijn verzameld?

- Ja, en we hebben zelf ook goede voorbeelden voor het veilig werken met stoffen
- Ja, maar we hebben zelf geen goede voorbeelden voor het veilig werken met stoffen
- Nee
- Weet niet

22b. Zou u deze goede voorbeelden voor het veilig werken met stoffen in een arbocatalogus willen opnemen?

- Ja
- Nee
- Weet niet

23. Bent u bekend met REACH?

- Ja, we weten waar het om gaat en bereiden ons nu voor
- Ja, we zijn informatie aan het verzamelen
- Ja, we hebben er van gehoord maar weten nog niet goed wat er op ons af komt
- Ja, maar we zijn er nog niet mee bezig.
- Nee

**HIERMEE ZIJN WE AAN HET EIND GEKOMEN VAN DE VRAGENLIJST.
HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING.
ZIJN ER VAN UW KANT NOG VRAGEN EN/OG OPMERKINGEN?**

Vraag 24: Opmerkingen:
.....

B Overzicht van de branches die onder de genoemde sectoren vallen

1 Landbouw, jacht en dienstverlening landbouw/jacht

- 11 Akker- en Tuinbouw
- 12 Fokken en houden van dieren (0121, 0122, 0123, 0124)
- 130 Akker- en/of tuinbouw in combinatie fokken/houden van dieren

15 Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken

- 151 Slachterijen en vleesverwerking (1511, 1512, 1513)
- 15 Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken
- 158 Vervaardiging van overige voedingsmiddelen (1581, 1582)

17 Vervaardiging van textiel

- 171 Bewerken en spinnen van textielvezels
- 172 Weven van textiel
- 173 Textielveredeling
- 174 Vervaardiging textielwaren (exclusief kleding)
- 175 Vervaardiging van overige textielproducten
- 176 Vervaardiging van gebreide en gehaakte stoffen
- 177 Vervaardiging van gebreide en gehaakte artikelen

20 Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout

- 201 Primaire houtbewerking
- 202 Vervaardiging fineer- en plaatmaterialen
- 203 Vervaardiging van timmerwerk
- 204 Vervaardiging van houten emballage
- 205 Verv. van overige artikelen van hout, kurk-, riet- en vlechtwerk

21 Vervaardiging van papier, karton, papier- en kartonwaren

- 211 Vervaardiging van papier, pulp en karton
- 212 Vervaardiging van papier- en kartonwaren

22 Uitgeverijen, drukkerijen en reproductie opgenomen media

- 222 Drukkerijen en aanverwante activiteiten

24 Vervaardiging van chemische producten

- 241 Vervaardiging van basischemicaliën
- 242 Vervaardiging van landbouwchemicaliën
- 243 Vervaardiging van verf, lak, vernis, inkt en mastiek
- 244 Vervaardiging van farmaceutische producten
- 245 Verv. zeep-, was-, reinigings-, onderhoudsmiddelen, parfums en cosmetica
- 246 Vervaardiging van overige chemische producten
- 247 Vervaardiging van synthetische en kunstmatige vezels

25 Vervaardiging van producten van rubber en kunststof

- 251 Vervaardiging van producten van rubber
- 252 Vervaardiging van producten van kunststof

26 Vervaar. van glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsproducten

- 265 Vervaardiging van cement kalk en gips
- 266 Vervaardiging van producten van beton, cement en gips

28 Vervaardiging van producten van metaal

- 281 Verv. metalen constructiewerken, ramen, deuren en kozijnen
- 282 Verv. tanks/reservoirs/ketels en radiators voor CV's
- 283 Vervaardiging van stoomketels
- 284 Smeden, persen, stampen en profielwalsen metaal, poedermetallurgie
- 285 Oppervlaktebehandeling en overige metaalbewerking

- 286 Vervaardiging van scharen en bestek, gereedschap, hang- en sluitwerk
- 287 Vervaardiging van overige producten van metaal
- 33 Vervaardiging van medische apparaten en instrumenten, e.d.**
- 331 Vervaardiging van medische apparaten en instrumenten e.d.
- 3310.1 Tandtechnische bedrijven
- 34 Vervaardiging van auto's, aanhangers en opleggers**
- 341 Vervaardiging van auto's
- 342 Carrosseriebouw en vervaardiging aanhangers/opleggers
- 343 Vervaardiging auto-onderdelen en accessoires
- 35 Vervaardiging van transportmiddelen**
- 351 Scheepsbouw en reparatie
- 36 Vervaardiging meubels; vervaardiging overige goederen N.E.G.**
- 361 Vervaardiging van meubels
- 45 Bouwnijverheid (alleen 'Afwerken Gebouwen)**
- Afwerken gebouwen
- 45 Bouwnijverheid (exclusief 'Afwerken Gebouwen)**
- 451 Bouwrijp maken van terreinen
- 452 Burgerlijke en utiliteitsbouw; grond-, water- en wegenbouw
- 453 Bouwinstallatie
- 51 Groothandel en handelsbemiddeling**
- 515 Groothandel in intermediaire goederen, afval en schroot
- 5155 Groothandel in chemische producten
- 52 Detailhandel en reparatie t.b.v. particulieren**
- 52431 Detailhandel in schoeisel, lederwaren en reisartikelen
- 52431 Detailhandel in schoeisel
- 523 Detailhandel in farmaceutische en medische artikelen
- 5231 Apothekers
- 74 Overige zakelijke dienstverlening**
- 747 Reiniging van gebouwen, transportmiddelen, e.d.
- 7470 Reiniging van gebouwen, transportmiddelen e.d.
- 85 Gezondheids- en welzijnszorg**
- 851 Intramurale gezondheidszorg: ziekenhuizen (85111 & 85112)
- 85324 Thuiszorg
- 92 Cultuur, sport en recreatie**
- 923 Overig kunst en amusement
- 9231.3 Beoefening van scheppende kunst
- 93 Overige dienstverlening**
- 930 Overige dienstverlening
- 9302 Kappers (930211, 930212, 930213)

C Overzicht van de steekproef

Count

sector SECTOR			Werknemers			Total
			1,00 1-9	2,00 10-49	3,00 50+	
bouwnijverheid	branche BRANCHE	afwerken gebouwen	27	30	36	93
		bouwinstallatie	6	9	6	21
Total			33	39	42	114
Bouwnijverheid(exclusief 'afwerken gebouwen)	branche BRANCHE	Bouwrijp maken van terreinen	4	3	7	14
		Burgerlijke en utiliteitsbouw; grond-, water- en wegenbouw	9	10	9	28
Total			13	13	16	42
cultuur, sport en recreatie	branche BRANCHE	beoefening van scheppende kunst	86	1		87
Total			86	1		87
detailhandel en reparatie t.b.v. particulieren	branche BRANCHE	apothekers	79	88	2	169
		detailhandel in schoeisel	12	10	0	22
Total			91	98	2	191
Detailhandel en reparatie t.b.v. particulieren	branche BRANCHE	schoenreparatie	116			116
Total			116			116
gezondheids- en welzijnszorg	branche BRANCHE	intramurale gezondheidszorg: ziekenhuizen	0	2	62	64
		thuiszorg	25	17	66	108
Total			25	19	128	172
groothandel en handelsbemiddeling	branche BRANCHE	groothandel in chemische producten	35	49	7	91
Total			35	49	7	91
Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout	branche BRANCHE	Primaire houtbewerking	7	9	0	16
		Verv. van overige artikelen van hout, kurk-, riet- en vlechtwerk	4	3	6	13
		Vervaardiging fineer- en en plaatmaterialen	6	5	3	14
		Vervaardiging van	5	3	5	13

sector SECTOR			Werknemers			Total
			1,00 1-9	2,00 10-49	3,00 50+	
		houten emballage Vervaardiging van timmerwerk	4	4	5	13
	Total		26	24	19	69
Overage dienstverlening	branche BRANCHE	kappers	27	28		55
	Total		27	28		55
overige zakelijke dienstverlening	branche BRANCHE	reiniging van gebouwen	26	37	41	104
	Total		26	37	41	104
Uitgeverijen, drukkerijen en reproductie opgenomen media	branche BRANCHE	Drukkerijen en aanverwante activiteiten	24	29	27	80
	Total		24	29	27	80
Vervaar. Van glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsproducten	branche BRANCHE	Vervaardiging van cement kalk en gips	2	6	4	12
		Vervaardiging van producten van beton, cement en gips	16	27	24	67
	Total		18	33	28	79
Vervaardiging meubels; vervaardiging overige goederen N.E.G.	branche BRANCHE	Vervaardiging van meubels	17	19	31	67
	Total		17	19	31	67
vervaardiging van auto's, aanhangers en opleggers	branche BRANCHE	carrosseriebouw en vervaardiging aanhangers/oplegge rs	18	22	11	51
		vervaardiging van auto-onderdelen en accessoires	9	14	0	23
		vervaardiging van auto's	8	0	0	8
	Total		35	36	11	82
Vervaardiging van chemische producten	branche BRANCHE	Verv. Zeep-, was-, reinigings-, onderhoudsmiddele n, parfums en cosmetica	6	9	8	23
		Vervaardiging van basischemicalien	4	7	12	23
		Vervaardiging van farmaceutische producten	3	7	8	18

sector SECTOR			Werknemers			Total
			1,00 1-9	2,00 10-49	3,00 50+	
		Vervaardiging van landbouwchemicalie n	0	0	1	1
		Vervaardiging van overige chemische producten	3	9	11	23
		Vervaardiging van synthetische en kunstmatige vezels	3	3	4	10
		Vervaardiging van verf, lak, vernis, inkt en mastiek	7	13	6	26
	Total		26	48	50	124
Vervaardiging van medische apparaten en instrumenten e.d.	branche BRANCHE	Tandtechnische bedrijven	12	35		47
	Total		12	35		47
vervaardiging van medische apparaten en instrumenten, e.d.	branche BRANCHE	tandtechnische bedrijven	75		3	78
	Total		75		3	78
Vervaardiging van papier, karton, papier- en kartonwaren	branche BRANCHE	Vervaardiging van papier- en kartonwaren	21	16	13	50
		Vervaardiging van papier, pulp en karton	7	6	15	28
	Total		28	22	28	78
Vervaardiging van producten van metaal	branche BRANCHE	Oppervlaktebehandeling en overige metaalbewerking	5	8	9	22
		Smeden, persen, stampen en profielwalsen metaal, poedermetallurgie	6	7	11	24
		Verv. Metalen constructiewerken, ramen, deuren en kozijnen	4	4	9	17
		Verv. Tanks/reservoirs/ketels en radiators voor CV's	3	7	9	19
		Vervaardiging van overige producten van metaal	7	8	11	26

sector SECTOR			Werknemers			Total
			1,00 1-9	2,00 10-49	3,00 50+	
		Vervaardiging van schragen en bestek, gereedschap, hang- en sluitwerk	7	9	8	24
		Vervaardiging van stoomketels	1	2	1	4
Total			33	45	58	136
Vervaardiging van producten van rubber en kunststof	branche BRANCHE	Vervaardiging van producten van kunststof	23	34	31	88
		Vervaardiging van producten van rubber	17	5	7	29
Total			40	39	38	117
Vervaardiging van textiel	branche BRANCHE	Textielveredeling	4	4	5	13
		Vervaardiging textielwaren (exclusief kleding)	2	2	8	12
		Vervaardiging van gebreide en gehaakte artikelen	2	4	1	7
		Vervaardiging van gebreide en gehaakte stoffen	0	0	1	1
		Vervaardiging van overige textielproducten	1	4	6	11
		weven van textiel	3	1	2	6
Total			12	15	23	50
Vervaardiging van transportmiddelen	branche BRANCHE	scheepsbouw en reparatie	34	52	29	115
Total			34	52	29	115
Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken	branche BRANCHE	Slachterijen en vleesverwerking	6	9	11	26
Total			6	9	11	26

D Tabellenboek

Bij dit rapport hoort een apart tabellenboek, dat vanwege omvang niet integraal in het rapport is opgenomen.

Op verzoek is het tabellenboek verkrijgbaar via het secretariaat van TNO Kwaliteit van Leven|Arbeid, team Veilig en Gezond Ondernemen, telefoonnummer: 023 554 93 62 of per e-mail: Organisatie-KvL-Sec-Veiligheid@tno.nl.